

Aktuální otázky lidských práv

Protest proti smlouvě ACTA, Praha 2. 2. 2012 | Autor: David Nosek

Vážené dámy, vážení pánové,

v novém čísle Bulletinu Centra pro lidská práva a demokratizaci připomínáme důležité události uplynulého roku. Výběr z loňských čísel Bulletinu ukazuje, že jsme byli svědky dvanácti měsíců přímo napěchovaných velkými příběhy s lidskoprávní a demokratickou relevancí. Snad se kyvadlo „arabského jara“ opět přehoupne do své pozitivnější fáze, ačkoliv čerstvé zprávy přehnanému optimismu příliš nesvědčí.

Lednový Bulletin přináší lahůdku v podobě rozhovoru Moniky Marekové, která využila své stáže v Haagu a vyzpovídala hlavního žalobce Mezinárodního trestního soudu Luise Moreno-Ocampa. Dozvíte se mimo jiné o tom, jak se tato mladá instituce rychle etablovala a získala na respektu.

O stavu disciplíny mezinárodního práva referuje z Washingtonu DC Lukáš Hoder, jenž působí na pres-

tižní Georgetown University a navštívil konferenci slavnostní American Society of International Law.

Dále se můžete seznámit třeba i s nelehkým potýkáním lidských práv a moderních technologií, koncem diskriminace zahraničních studentů v České republice při placení jízdného či se zajímavým slovenským rozsudkem týkajícím se vzdělávání romských dětí.

Příjemné čtení přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci,
Hubert Smekal.

International Institute of Political Science
of Masaryk University in Brno

Obsah

Hlavný prokurátor Medzinárodného trestného súdu sa obáva zníženého rozpočtu

Bleskový rozhovor s Luis Morenom-Ocampom

Zpráva o stavu mezinárodního práva

1) Mezinárodní trestní spravedlnost |5

Mezinárodní trestní justice v roce 2011

Mezinárodní trestní soud (MTS)

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY)

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR)

Stíhání zločinů spáchaných během konfliktu v Libyi

Smrt Iráčanů z rukou amerických vojáků: případ Hadísa u konce

2) Evropský systém ochrany lidských práv |11

Co nového ve Štrasburku: Otevřené toalety na celách a sprcha jednou týdně

Trest odnětí svobody na doživotí není nelidský ani ponižující Vinter a ostatní proti Spojenému království

Konec segregace na Slovensku

Výběr důležitých lidskoprávních událostí v Evropě za rok 2011

3) Mezinárodní politika a lidská práva |17

Právo na internet Ochrana autorských práv v USA a stávka webů

Rok 2011 a lidskoprávní témata v mezinárodní politice

Třetí opční protokol k Úmluvě o právech dítěte

4) Česká republika a lidská práva |21

Česká republika začala odškodňovat účastníky třetího odboje

Ústavní soud k poskytování provozních a lokalizačních údajů pro účely trestního řízení

Diskriminácia študentov EU pri cestovaní do škôl v ČR odstránená

+ Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

+ Aktuality z Centra pro lidská práva

Hlavný prokurátor Medzinárodného trestného súdu sa obáva zníženého rozpočtu

Bleskový rozhovor s Luis Morenom-Ocampom

Monika Mareková

Keď bol pred vyše trinástimi rokmi Rímskym štatútom založený Medzinárodný trestný súd („MTS“), objavili sa kritické hlasy k príliš silnému postaveniu prokurátora a k ľahkej zneužitelnosti jeho právomocí. Prvým hlavným prokurátorom sa stal **Luis Moreno-Ocampo**, argentínsky právnik, ktorý sa preslávil stíhaním korupcie a vojenských dôstojníkov za ich zločiny proti ľudským právam v Argentíne. Obavy o zneužitelnosť postavenia prokurátora MTS sa nepotvrdili a pán Moreno-Ocampo ukázal svoje schopnosti. Aj vďaka jeho práci a rozvážnym rozhodnutiam si Súd získal uznanie medzinárodného spoločenstva a k ratifikovaniu Rímskeho štatútu pristupuje stále viac krajín. V júli tohto roku ukončí svoje funkčné obdobie.

Pána Morena-Ocampa som mala možnosť stretnúť na prezentácii novej knihy Hectora Olásola *Eseje o medzinárodnej trestnej spravodlivosti* v holandskom Haagu, kde momentálne stážujem u obhajcov na Medzinárodnom trestnom tribunáli pre bývalú Juhosláviu. Po prezentácii knihy mi poskytol exkluzívny rozhovor pre Centrum pre ľudské práva a demokratizáciu.

Máte pocit, že stáli členovia Rady bezpečnosti OSN, ktorí k Rímskemu štatútu zatiaľ nepristúpili [USA, Rusko, Čína], menia svoj názor a v blízkej budúcnosti môžu pristúpiť?

Každá krajina má svoje právo sa rozhodnúť, či sa chce pripojiť k Súdu alebo nie. Pokiaľ členovia Rady bezpečnosti vidia, že vykonávame spravodlivosť, tak nám dôverujú a zverujú nám prípady, čo je veľmi dobré. Znamená to však, že sa pripoja k Súdu? Nie, nie nevyhnutne. O dvadsať rokov možno, ale nie práve teraz. Za deväť rokov sme premenili odpor na podporu, takže všetko sa vyvíja, inej možnosti niet, ale všetko chce svoj čas.

Aké sú nové výzvy pre novú hlavnú prokurátorku MTS?

Už sme sa naučili ako plachtiť, ale musíme čeliť novým vetrom a novým prúdom, takže je to komplikované. Súd je teraz oveľa vplyvnejší, ale s jeho vplyvom prichádzajú aj nové výzvy a útoky zamierené naň.

Niečo konkrétne?

Súd musí čeliť mnohým výzvam a v tomto roku je jednou z najhlavnejších financovanie. Iné riziká môžu byť kontrolovanie nezávislosti sudcov a úradu prokurátora... Existuje mnoho spôsobov kontroly

a to je dôvod, prečo je to komplexná aktivita. Keď som prišiel na Súd, nemal som takmer nič k dispozícii, a pokiaľ by sme vtedy na začiatku pôsobenia Súdu pochybili, zatvorili by ho. Ale práve naopak, Súd je stále silnejší a vplyvnejší. To však na druhej strane robí veci oveľa komplikovanejšie.

Môže mať obmedzený rozpočet vplyv na výber prípadov?

Uvidíme. Momentálne to analyzujeme. Do dneška som mohol robiť výber podľa seba. Tento rok uvidíme.

Áno, reagujem na nový rozpočet MTS.

Toto je prvý rok, v ktorom máme obavy. Nemôžem Vám dať jasnú odpoveď, pretože stále prebiehajú rokovania o dopade rozpočtu na našu prácu.

Ktorá zo súčasných situácií je najkomplikovanejšia na vyšetrovanie?

Pravdepodobne najkomplikovanejšia je Darfúr, pretože nemáme povolený vstup do Sudánu. Ten zostáva jedinou krajinou, kam nemôžeme ísť, keďže momentálne už máme prístup aj do Líbye. Keňa je tiež stále komplikovaná. Máme tam povolený vstup, ale je to nebezpečné.

Môžeme v tomto roku očakávať, že v nejakej situácii v predbežnom preskúmaní požiada prokurátor senát prípravného konania o povolenie na otvorenie vyšetrovania?
Uvidíme.

Čo si myslíte o súdnom stíhaní Baltazára Garzóna v Španielsku?

Je ťažké porozumieť zločinu a vzneseným obvineniam. Čo je tu zločinom? Prípady dávajú dojem, že chybné vyšetrovanie zločinov ako zabíjanie. Keď sa však stotožníte s obeťami Frankovho režimu, tak čo je tu zločinom? Možno to je chybné, ale prečo to je zločin? Ja dúfam v dobré rozhodnutie sudcov, ale je ťažké porozumieť, prečo je súdne stíhaný.

Zpráva o stavu mezinárodního práva

Lukáš Hoder

Výhodou pobytu ve Washingtonu, DC není jen možnost studovat na Georgetown University Law Center, tedy na jedné ze tří/pěti nejlepších právnických fakult v oblasti mezinárodního práva, ale samozřejmě i příležitosti, které se nabízejí v hlavním městě USA. V centru Washingtonu sídlí nejen všechny zásadní federální instituce USA od Nejvyššího soudu po Bílý dům, nejvlivnější americké think-tanky od Heritage Foundation po Brookings Institute, ambasády celého světa, mezinárodní instituce jako Světová banka, ale i American Society for International Law (ASIL). Není jednoduché sledovat a navštěvovat všechny nejzajímavější akce pořádané v DC, ale v lednu se mi podařilo vypravit na seminář „Reassessing International Law Scholarship“, který ve svém sídle pořádala právě Americká společnost pro mezinárodní právo.

Malý seminář ve starobylém sídle ASIL navštívila asi stovka právníků, diskutujícími byli Harold H. Koh z Yale University a v současnosti hlavní právní poradce na Ministerstvu zahraničí USA, Lori Damrosch z Columbia University a spolu-šéfredaktorka American Journal of International Law, a dále Diane Amann z University of Georgia School of Law, Curtis Bradley z Duke Law School a Makau Mutua, děkan SUNY-Buffalo School of Law. Mezi návštěvníky jsem následně identifikoval řadu mladých právníků z amerických ministerstev nebo i osmdesátníka Roberta Daltona, profesora na Georgetownu a stále pracující legendu Ministerstva zahraničí USA v oblasti mezinárodního smluvního práva. Vybraná společnost.

Irelevantní?

Hlavním řečníkem byl Koh, který je v současnosti jedním z nejvlivnějších právníků v USA v oblasti mezinárodního práva a lidských práv, a to v kombinaci svých akademických úspěchů (např. bývalý děkan Yale Law) a pozice důležitého právního poradce Obamovy administrativy. Jeho pohled na disciplínu mezinárodní právo byl nicméně velmi kritický. Sice uvítal evidentní posun k multidisciplinaritě a zájem badatelů o zásadní a doposud neuspokojivě řešené otázky, jako je například samotný princip dodržování mezinárodního práva státy, ale zároveň si postěžoval na malý význam mezinárodního práva, jeho formální (dlouhé, komplexní a irrelevantní články) a obsahové (slabý progresivismus) nedostatky.

Koh má zkušenosti z amerického ministerstva spravedlnosti už z dob Reaganovy administrativy, za Clintona byl náměstkem ministra zahraničí pro demokracii, lidská práva a práci, a za Obamy je hlavním právníkem na Ministerstvu zahraničí. Přirozeně proto zdůrazňoval nezbytnost praktických zkušeností pro mezinárodní právníky, ne jen

Harold Koh | Zdroj: <http://www.flickr.com>

sedět v knihovně nebo přednášet. Curtis Bradley z Duke Law School se vyjádřil v podobném duchu. Mezinárodní právo se za posledních dvacet let výrazně proměnilo, stále však často působí nepraktickým a povrchním dojmem, kdy se například snaha publikovat co nejvíce článků co nejčastěji odráží na jejich kvalitě. Bradley zkritizoval i samotný peer-review proces většiny odborných časopisů, který dle něj vede k prosazení spíše „akceptovatelných“ a „normálních“, než originálních nebo provokativních článků. Prostě proto, že se na jeho protlačení musí shodnout několik zasloužilých akademiků.

Jiný internet

Tento trend zřejmě souvisí s rozvojem internetu, odborných blogů a webových časopisů (což můžeme v ČR vidět v podobě Jiného práva). Originalita a svěžest se zřejmě přesouvá mimo tradiční a zavedené časopisy, jak ostatně potvrdila jedna z diskutujících, Diane Amann z University of Georgia School of Law, zakladatelka úspěšného blogu Intlawgirls, který publikuje posty o mezinárodním právu od právníček z celého světa.

Debata se stočila i na možnosti reformy amerického právního vzdělání a programů J.D., pozitiva aktivismu právníků, otázky globální konkurence mezi právníky nebo i na pochvalu otevřenosti amerického systému. Koh v tomto smyslu prohlásil, že může již teď říci, která z evropských zemí bude za několik let nominovat kterého zasloužilého právníka na post soudce Mezinárodního soudního dvora. V tomto ohledu jsou dle něj USA mnohem otevřenější konkurenci v rámci profese, a proto méně předvídatelné. Ostatně když se člověk po diskusi seznámí s mladými právníky z amerických ministerstev, jeden z Harvardu, jeden z Berkeley a jeden z Georgetownu, je jasné, jak velkou výhodu v tomto ohledu USA mají.

Na videozáznam této akce ASIL se můžete podívat na YouTube.

Lukáš Hoder je členem Centra pro lidská práva a demokratizaci a s podporou Fulbrightovy nadace v současnosti studuje mezinárodní právo na Georgetown University ve Washingtonu, DC v USA.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Mezinárodní trestní justice v roce 2011

Ačkoli se o žádném z předchozích let v mezinárodním trestním právu nedalo říct, že by nebyl zajímavý, letošek přinesl celou řadu novinek. Část z nich zde představíme jako krátké ohlédnutí a vypíchnutí toho, co se nám zdálo v roce 2011 v rámci souzení zločinů podle mezinárodního práva nejvýznamnější.

Mezinárodní trestní soud (MTS)

Lubomír Majerčík

Před Mezinárodním trestním soudem je aktuálně vedeno 14 případů týkajících se sedmi různých situací (Uganda, Demokratická republika Kongo, Súdán, Středoafriická republika, Keňa, Libye a Pobřeží slonoviny). Dvě z těchto situací byly zahájeny právě v uplynulém roce: oznámení o Libyi podala žalobci Rada bezpečnosti (po Súdánu se tak stalo podruhé v historii MTS), vyšetřování týkající se Pobřeží slonoviny bylo zahájeno přímo na popud žalobce (po Keni se tak stalo teprve podruhé). Soud doposud obvinil 27 osob, šest z nich bylo zadrženo a devět se dobrovolně soudu vydalo. Asi nejslavnější zadrženu osobou je Laurent Gbagbo z Pobřeží slonoviny, předaný soudu v loňském listopadu, jedná se totiž o vůbec první bývalou hlavu státu zodpovídající se MTS.

V roce 2011 nebylo zahájeno žádné nové hlavní líčení, aktuálně probíhají čtyři. Nejdál se dostal případ proti konžskému rebelovi Thomasi Lubangovi, výsledek bychom se měli dozvědět v nejbližších měsících. Ani v uplynulém roce neutichly spory o komplementaritu, čili vztah mezi MTS a vnitrostátním souzením. Ty se nanovo rozhořely v souvislosti s otázkou stíhání bývalého libyjského vedení. Přestože byl podnět k vyšetřování předán soudu Radou bezpečnosti a MTS vydal na podezřelé zatykač, tranzitní vláda zamýšlí vést vlastní proces. Doposud stále není jasné, jak se přetahování mezi vnitrostátní a mezinárodní úrovní vyvine, vše směřuje do patové situace.

Právě v souvislosti s událostmi arabského jara se podařilo Mezinárodnímu trestnímu soudu dostat na chvíli do hledáčku médií. Reálně bylo zvažováno souzení bývalých despotů před MTS, otázka stíhání Muammara Kaddáfího byla přetřásána i Radou bezpečnosti. Tyto úvahy jsou důkazem, nakolik je dnes Mezinárodní trestní soud brán mezinárodním spole-

čerstvím jako seriózní, neopomenutelný partner. Bylo by něco takového myslitelné před pěti nebo deseti lety? Jedním z důsledků svržení tuniského režimu je i to, že Tunisko v loňském roce přistoupilo k Římskému statutu, zakládající smlouvě MTS. Připojilo se tak k zatím malé skupině arabských zemí, jež Římský statut ratifikovaly. Podobný úmysl projevilo i nové egyptské a staré katarské vedení. Kromě Tuniska se v roce 2011 stalo členskými zeměmi MTS dalších pět států, což je ve srovnání s předchozími lety výrazný nárůst.

Přílišné nadšení ale může mírnit opačný trend – uchýlení se k mimoprávnímu vyřizování účtů. Před soud nebyl postavený ani zmiňovaný Muammar Kaddáfí, ani Usáma bin Ládín nebo Al Awlaki. Na druhou stranu se ukázalo, že ne všichni, kteří před MTS předstoupí, nutně skončí za mřížemi. Callixte Mbarushimana, bývalý hutuský rebel obviněný ze zločinů proti lidskosti a válečných zločinů spáchaných v Kongu, byl v říjnu 2010 zatčený ve Francii a po několika měsících předaný MTS. Jeho obvinění ale následně nebyla potvrzena přípravnou komorou, proto byl Mbarushimana den před Štědrým dnem 2011 propuštěn. Žalobce se sice může vůči tomuto rozhodnutí odvolat, stále se ale jedná po súdánském rebelovi Abu Gardovi teprve o druhou osobu, jež tímto způsobem vyvázla.

Co můžeme čekat v letošním roce? V první instanci bude ukončen první případ - Thomas Lubanga. Žalobce může otevřít nová vyšetřování, stále je zkoumáno několik potenciálních situací: Afghánistán, Gruzie, Guinea, Honduras, Jižní Korea (v souvislosti s útoky ze Severní Koreje), Kolumbie, Nigérie nebo Palestinská samospráva. Soud bude výrazně personálně obměněn – od června bude novou žalobkyní Fatou Bensouda, nastoupí rovněž šest nových soudců. Velkou výzvou pro soud a jeho spolupráci s mezinárodním společenstvím bude dopadení sedmi podezřelých, na něž jsou vydány zatykače. Nechme se překvapit, zda bude rok 2012 nabitý tolika novinkami jako ten, jež máme právě nenávratně za sebou.

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY)

Anna Matušinová

Duben 2011 - Kdo by neznal jméno Ante Gotoviny, chorvatského národního hrdiny a zároveň válečného zločince. Sedm let po dopadení generála na Kanárských ostrovech ICTY konečně vynesl rozsudek. Gotovina byl shledán vinným ze spáchání zločinů proti lidskosti a porušení zákonů a obyčejů války. Vzhledem k tomu, že činy provedly jednotky pod vedením Gotoviny, je za ně odpovědný. Generál byl tribunálem odsouzen k 24 letům odnětí svobody. Uvěznění (a posléze odsouzení) Gotoviny je dlouhodobě Chorvaty vnímáno nepříznivě. Evropská unie dokonce přerušila rozhovory o přistoupení Chorvatska do doby, než bude generál dopaden. Tímto krokem však v zemi pouze poklesla podpora vstupu do EU, generál hrdinou zůstává i nadále. Rozsudek je tak chorvatskou stranou vnímán spíše jako hodnocení legitimacy konfliktu v Jugoslávii než vynesení trestu nad zločincem. Verdikt však není konečný, neboť právě probíhá odvolací řízení.

Květen 2011 - Měsíc po vynesení rozsudku nad Gotovinou hýbala tribunálem další zpráva - Ratko Mladič byl dopaden v Srbsku. Bosensko-srbský generál Mladič byl poprvé obžalován (spolu s dalším známým Srbem Radovanem Karadžičem) již v roce 1995. Mladič je obviněn ze spáchání zločinu genocidy, porušení zákonů a obyčejů války a zločinů proti lidskosti. Obžaloba tvrdí, že právě Mladič, spolu s Karadžičem, byl hlavním aktérem plánu

na úplné vyhlazení bosenských muslimů a Chorvatů na území Bosny a Hercegoviny. Obvinění Mladiče znamená důležitý krok pro vyrovnání se s nejnámějšími aktéry konfliktu v bývalé Jugoslávii.

Červenec 2011 - Mladič však letos není sám, kdo byl dopaden, v červenci se podařilo nalézt i posledního na seznamu obviněných - Gorana Hadžiče. Totožnost uprchlíka byla prozrazena, když se v Bělehradu snažil prodat obraz od Modiglianiho. V roce 1991 se Hadžič stal prezidentem Republiky Srbská Krajina a právě v té době se měl podílet na masakru civilistů ve Vukovaru. Hadžič byl na útěku od roku 2004, kdy byl obviněn ze spáchání zločinů proti lidskosti a porušení zákonů a obyčejů války. Podle obžaloby stál za vyháněním Chorvatů a dalších nesrbských obyvatel z oblasti. Hadžič představuje posledního velkého aktéra jugoslávského konfliktu, který stane před ICTY. Dopadení Mladiče a Hadžiče uvítala i Evropská unie, která podmiňovala přístupové rozhovory se Srbskem právě vydáním obou jmenovaných.

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR)

Anna Matušinová

Květen 2011 - Loňský květen nebyl pro uprchlé zločince úspěšným. V tomto měsíci byl dopaden nejen Mladič a Usáma bin Ládín, ale též aktér rwandské genocidy Bernard Munyagishari. Bývalý vůdce milic Hutuů se skrýval sedmnáct let, poté byl zadržen v Demokratické republice Kongo. Munyagishari je obviněn ze

Jaká je statistika činnosti ICTY a ICTR?

Statistika rozsudků	ICTY	ICTR
Celkový počet rozsudků	126	69
Předáno národním soudům	13	3
Aktuální stav případů		
Počet řešených	7	5
Počet čekajících na projednání	2	1
Počet v odvolacím řízení	6	18
Rok 2011		
Počet zadržených osob	2	1
Počet rozsudků	3	5
Počet ukončených odvolacích řízení	0	5
Počet předaných národním soudům	0	1
Počet zahájených řízení	0	1
Počet odložených řízení	1	1
Celkem ukončených v 2011	5	11

Zdroje: ICTR (<http://www.unict.org/>) | ICTY (<http://www.icty.org/>).

spáchání genocidy a zločinů proti lidskosti. Podle obžaloby vymyslel plán masakru v Gusenyi v roce 1994. Řadí se tak mezi hlavní osoby obžalované tribunálem.

Listopad 2011 - Ani ICTR v roce 2011 nezahálel. Jeho rozsudky však nejsou v Evropě tolik sledovanými, jako je tomu u ICTY. Vynesením verdiktu nad Ndahimanem došlo k vyústění případu, o kterém se u tribunálu hodně mluvilo. V srpnu 2009 byl obžalovaný zadržen v Kongu a dva roky poté ho ICTR odsoudil k patnáctiletému trestu odnětí svobody. Ndahimana měl během svého působení jako starosta ve rwandském obvodu spáchat zločiny proti lidskosti a genocidu. Zástupci rwandské vlády sice verdikt uvítali, podle jejich vyjádření však dostatečně nereflektuje roli místních úřadů (včetně Ndahimany), které byly zabíjení nápomocny.

Z činnosti obou tribunálů je vidět, že jejich aktivity pomalu končí. Proto i tlak na dopadení hledaných zločinců je stále větší. Procesy v Haagu i Arushe by podle Rady bezpečnosti OSN měly skončit k 31. prosinci 2014. Agenda, která do té doby nebude vyřešena, přejde na dvě větve nového mechanismu. Podle rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1966, která byla přijata v prosinci 2010, má být založen tzv. Mezinárodní zbytkový mechanismus pro trestní tribunály. Jeho první větev začne fungovat 1. července 2012 a převezme závazky ICTR. O rok později, 1. července 2013, se ujme případů z ICTY druhá větev. Mechanismus má za cíl dořešit všechny soudní procesy, které oba tribunály nestihnou ukončit.

Alternativy k mezinárodním trestním tribunálům

Lubomír Majerčík

Poněkud neslavně vyznívá hodnocení loňských aktivit hybridních soudů – institucí, jež mísí prvky mezinárodní a vnitrostátní. Ačkoli byly ze začátku vnímány jako orgány nadané větší legitimitou a citlivostí k místním specifikům, v loňském roce o sobě nechaly slyšet spíše jejich nedostatky. Nejlépe z hodnocení vychází **Zvláštní soud pro Sierra Leone**. V březnu bylo ukončeno hlavní líčení s poslední a nejdůležitější obžalovanou osobou – bývalým liberijským prezidentem Charlesem Taylorem, podezřelým ze spáchání válečných zločinů a zločinů proti lidskosti v Sierra Leone. Procesy se všemi ostatními obžalovanými byly ukončeny a nyní se s napětím očekává výsledný verdikt vůči Taylorovi, který by měl padnout v průběhu letošního roku. Pomineme-li Zvláštní panely ve Východním Timoru, mohl by být Zvláštní soud pro Sierra Leone prvním hybridním tribunálem, který ukončí svou činnost.

Zvláštní tribunál pro Libanon v loňském roce výrazně promluvil do vnitřní politiky země. To, že se předchozí

Libanon: libanonský voják hlídající u místa útoku na premiéra Haririho | Petteri Suominen (Flickr)

vláda Saada Haririho odmítla od tribunálu distancovat, přispělo k jejímu lednovému pádu. V červnu tribunál zveřejnil obžaloby proti čtyřem členům Hizballáhu, kladouc jim za vinu atentát na bývalého premiéra Rafika Haririho. Přestože tribunál může zcela závazně věstřízení i v nepřítomnosti obžalovaných, doposud vyčkává, jestli libanonská vláda sama tyto čtyři osoby nepředvede. Ta se nachází v nezávaděníhodné pozici, neboť Hizballáh představuje významnou politickou sílu. V letošním roce lze proto nadále očekávat křehkou vládu i rozdělenou společnost, jež může být unavená z toho, jak ji hledání spravedlnosti štěpí. Odvolací komora vnesla rovněž svěží vítr do vod mezinárodního práva veřejného, když ve svém rozhodnutí z února 2011 definovala terorismus jako samostatný zločin podle mezinárodního obyčejového práva.

Nejhůře se vedlo **Zvláštním komorám v Kambodži**, neboť se ukazuje, že kambodžská vláda seriózně přistupovala pouze k prvnímu případu (jehož odvolací rozsudek má být vydán v nejbližší době), o další souzení ale nikterak nestojí. Z toho důvodu v uplynulém roce padala podezření vůči vládě, že se do řízení vměšuje a snaží se ovlivňovat soudce. V listopadu 2011 se zdárně podařilo zahájit případ 002, v příštím roce se ale může ukázat, že plánované případy 003 a 004 nikdy nastartované nebudou. Cílem Zvláštních komor je stíhat vysoké předsta-

vitele Rudých Khmerů za zločiny spáchané v 70. letech. I vzhledem k věku obviněných je proto hladký průběh stíhání nanejvýš důležitý.

Kromě mezinárodních a hybridních tribunálů se stíhání zločinů podle mezinárodního práva věnovaly nadále i vnitrostátní soudy. V květnu byl k pětiletému trestu odnětí svobody v Německu odsouzen John Demjanjuk, dozorce v koncentračním táboru Sobibor. Hned několik evropských soudů se poprvé zabývalo otázkou genocidy. V Německu bylo zahájeno hlavní líčení proti Ignáci Murwanashyakovi, podezřelému z účasti na genocidě ve Rwandě. Jedná se o první případ, v němž je aplikovaný zákon přijatý za účelem implementace Římského statutu MTS. Ukazuje se, že vznik MTS mohl akcelarovat a usnadnit vnitrostátní snahy o souzení zločinů podle mezinárodního práva. Poprvé se s genocidou potýkaly i soudy v Dánsku, zde bylo ale v případě Rwandana Emmanuela Mbarushimana rozhodnuto, že dánské právo neumožňuje stíhání osob za genocidu spáchanou v zahraničí. Řízení o této otázce nadále pokračuje. Finský soud zasedal v rwandském Kigali, kde se zabýval případem Françoise Bazaramby, taktéž odsouzeného za genocidu ve Rwandě. I zde se jedná o první finský rozsudek týkající se této otázky.

V průběhu roku 2011 vycházelo víc a víc najevo, že souzení zločinů podle mezinárodního práva se stabilně zabydluje do mezinárodních vztahů, ať se s krvavou minulostí vypořádávají tribunály mezinárodní, vnitrostátní nebo kombinace obou.

Stíhání zločinů spáchaných během konfliktu v Libyi

Linda Janků

Po pádu režimu Muammara Kaddáfího, kterým vyvrcholily více než osmiměsíční boje mezi Kaddáfího vládou a povstalci, se otevírá nejen prostor pro snahy o stabilizaci poměrů v zemi a postkonfliktní rekonstrukci[1], ale dochází také k posunům ohledně vyvození odpovědnosti za válečné zločiny a zločiny proti lidskosti, k jejichž spáchání nejspíše v průběhu libyjského konfliktu došlo.

Situaci v Libyi se na žádost Rady bezpečnosti OSN zabývá od března 2011 Mezinárodní trestní soud (MTS)[2], jehož přípravný senát vydal dne 27. června 2011 po téměř čtyřměsíčním vyšetřování tři zatýkácí rozkazy, a to přímo na Muammara Kaddáfího, jeho syna Sajf al-Isláma Kaddáfího a jeho švagra Abdulláha al-Senussiho (přezdíváného „řezník“). Důvodem bylo podezření ze spáchání zločinů proti lidskosti prostřednictvím státních ozbrojených sil, nad nimiž měli velení.

Řízení proti Muammaru Kaddáfímu skončilo 22. listopadu 2011 poté, co se oficiálně potvrdila jeho smrt, ke které došlo 20. října po dobytí Sirty. Zbývající dva podezřelí, na něž byl vydán zatykač, pak byli dopadeni měsíc po pádu režimu. K zadržení Sajf al-Isláma Kaddáfího došlo 19. listopadu na jihu země při pokusu o útěk do sousedního Nigeru a den poté údajně zatkli poblíž libyjského města Sahba i Abdulláh al-Senussiho. Libyjská přechodná

Demonstrace Libya | Wikimedia Common

vláda National Transitional Council nicméně vyjádřila zájem oba podezřelé stíhat před domácími soudy a k jejich předání Mezinárodnímu trestnímu soudu prozatím nedošlo. S ohledem na zásadu komplementarity, na níž je jurisdikce MTS založena, není stíhání obou mužů před libyjskými soudy vyloučeno. Libye by za tím účelem musela vyvolat řízení o přípustnosti řízení před MTS podle čl. 19 Římského statutu, avšak existující pochybnosti ohledně záruk spravedlivého procesu v Libyi i řada dalších nejasností dávají tušit komplikace, které by podobný spor provázely[3]. Zůstává otázkou, jakým způsobem bude situace vyřešena a zda budou nakonec případy stíhány před MTS či vnitrostátními soudy. Výsledek této kauzy však může představovat důležitý precedent pro budoucí praxi soudu.

Stíhání dvou prominentních představitelů svrženého režimu zároveň nejsou jedinými případy, kterým se Mezinárodní trestní soud ve vztahu k Libyi věnuje a v nichž možná podnikne další kroky. Již 1. listopadu 2011 totiž hlavní žalobce Luis Moreno-Ocampo oznámil, že MTS se bude zabývat všemi případy možného závažného porušení mezinárodního humanitárního práva v průběhu libyjské krize, tedy nejen obviněními vůči příslušníkům Kaddáfího režimu, ale rovněž vůči rebelům a také silám NATO, které v průběhu konfliktu vedly v zemi na základě mandátu Rady bezpečnosti vzdušnou kampaň za účelem prosazení bezletové zóny a ochrany civilistů. Operace NATO v Libyi skončila k 31. říjnu 2011 a některé útoky, které v rámci ní byly provedeny, jsou kritizovány pro nedodržení zásady neútočení na civilní cíle[4]. Další možností je zahájení vyšetřování smrti samotného Muammara Kaddáfího, a to na základě podezření, že jeho zabitím došlo ke spáchání válečného zločinu. Kaddáfí byl zabit po svém zatčení, přičemž o vyšetření jeho smrti požádala MTS Kaddáfího dcera Aiša. V prosinci nicméně žalobce soudu prohlásil, že vyšetřování této události provádějí libyjské orgány a prozatím se případem zabývat odmítl; nevyločil však, že k zahájení kroků ze strany soudu může v budoucnu v této věci dojít.

V květnu 2012 je očekáváno vydání zprávy Úřadu žalobce MTS, která se má vyjádřit k vyšetřování, jež zatím pod vedením libyjských orgánů probíhají. Zpráva pravděpodobně nastíní další postup MTS ve sledovaných případech a ukáže míru, v jaké se bude do stíhání zločinů spáchaných v Libyi zapojovat.

Poznámky

[1] Postkonfliktní rekonstrukce v zemi probíhá s podporou mise UN Support Mission in Libya (UNSMIL), jejíž mandát byl prozatím Radou bezpečnosti prodloužen do poloviny března 2012.

[2] Blíže o okolnostech a průběhu zahájení vyšetřování situace v Libyi Mezinárodním trestním soudem viz Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci č. 3/2011, s. 4.

[3] Roli může hrát rovněž skutečnost, že v Libyi hrozí oběma zadržným za spáchané činy trest smrti. Rozhodnutí o otázce, zda bude jejich stíhání realizováno před MTS či libyjskými soudy, tak zároveň může znamenat rozhodování o životě či smrti obou podezřelých.

[4] V Belgii již v této souvislosti NATO čelí civilní žalobě z důvodu smrti 13 civilistů při jednom z bombardování obytné oblasti poblíž města Tripolis.

Zdroje

- ICC says no international investigation into Gaddafi's death for now, RIA Novosti, 16.12.2011, (<http://www.en.rian.ru/world/20111221/170399950.html>)

- Last Gaddafi Regime Member Caught in Libya, Sky News, 20.11.2011, (<http://news.sky.com/home/world-news/article/16113862>).

- Libya: Nato to be investigated by ICC for war crimes, The Telegraph, 2.11.2011, (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africa-andindianocean/libya/8866007/Libya-Nato-to-be-investigated-by-ICC-for-war-crimes.html>).

- Situation in Libya, (<http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/Situation-s+and+Cases/>).

Smrt Iráčanů z rukou amerických vojáků: případ Hadísa u konce

Markéta Glacová

V závěru měsíce ledna skončil jeden z nejdéle trvajících amerických vojenských procesů souvisejících s válkou v Iráku. Na základně Camp Pendleton v Kalifornii byl vynešen rozsudek nad seržantem americké námořní pěchoty Frankem Wuterichem, pod jehož velením bylo během operace v iráckém městě Hadísa v listopadu 2005 zabito 24 civilistů.[1] Celý incident začal výbuchem bomby pod americkým konvojem, jemuž obžalovaný seržant velel, a jenž zabil jednoho amerického vojáka a další dva zranil. Wuterich [2] se před soudem bránil tvrzením, že to byli Iráčané, kdo na jeho jednotku zaútočili, a proto svým mužům nařídil, aby při pátrání po povstalcích vtrhli do okolních domů a neváhali použít zbraně (podle pravidla „napřed střílejte, pak se ptejte“). Zásah však skončil smrtí civilistů, z nichž téměř polovinu tvořily ženy a děti. Navíc se v místě žádné zbraně, ani iráckí ozbrojenci nenašli.

Ze zabití Iráčanů se před vojenským soudem zodpovídali také zbývající členové Wuterichovy jednotky. Trestní stíhání šesti z nich bylo zastaveno a v jednom případě došlo ke zproštění obžaloby. Hlavní vina podle obžaloby padá na jejich velitele, jenž údajně reagoval přehnaně a byl tak

Haditha US Marine Corps | Wikimedia Common

obžalován ze zabití, napadení, obecného ohrožení a zanedbání povinnosti. Úkolem vojenského soudu bylo rozhodnout, zda Wuterich jednal při ochraně své jednotky nepřiměřeně a svým rozkazem pálit na irácké civilisty porušil pravidla boje.

Seržanta Wuteriche podpořil bývalý velitel roty, v níž obžalovaný seržant sloužil. Dle jeho výpovědi byl totiž dům, který vojáci napadli, vyhlášen za nepřátelský. V tehdejší praxi to znamenalo, že vojáci na takové místo mohli útočit bez váhání a identifikace případných cílů. Teprve po útoku v Hadíse bylo velením námořní pěchoty nařízeno, aby se jednotky během boje snažily rozlišovat mezi ozbrojenci a civilním obyvatelstvem.

Seržant Wuterich nakonec dosáhl s obžalobou dohody a přiznal se k zanedbání povinnosti. Nyní mu hrozí 3 měsíce vězení, ztráta dvou třetin platu a degradace na vojína. Dohodou s obžalobou se vyhnul obvinění z neúmyslného zabití a násilného útoku vedeného proti civilnímu obyvatelstvu. Rozsudek, udělený na základě dohody, však ještě musí potvrdit velení námořní pěchoty.

Odborníky je trestní stíhání i soudní proces kritizován kvůli několikaletému přípravnému řízení, neboť dlouholetý odklad soudu působí vždy ve prospěch obviněného. V případě Wuteriche bylo zahájení hlavního líčení odkládáno zejména kvůli sporům mezi obžalobou a obhájci obviněného.[3]

V souvislosti s případem panuje také podezření, že se Pentagon pokoušel incident utajit a pravdu nakonec zve-

řejnil až s několikaměsíčním zpožděním. Americké úřady se doposud klonily spíše na stranu vojáků, neboť sedm z osmi vyšetřovaných skončilo bez trestu.

Incident v Hadíse se stal po ponižování vězňů ve věznici Abú Ghrajb druhým podstatným šrámem na pověsti a důvěryhodnosti americké armády v Iráku. Tento skandál postavení amerických vojáků mezi Iráčany ještě zhoršil.

Poznámky

- [1] Hadísa je irácké město ležící západně od Bagdádu, označované jako jedno z ohnisek povstaleckých aktivit.
- [2] Frank Wuterich narukoval k námořnictvu po maturitě v roce 1998. K incidentu v Hadíse došlo během jeho druhého nasazení v Iráku.
- [3] Spory mezi oběma stranami se týkaly například možnosti využít při obžalobě rozhovor, jenž Wuterich poskytl pro časopis CBS.

Zdroje

- Cremeans, J. (2012): Trial begins for last US Marine charged in Haditha killings, JURIST, January 10, 2012, on-line text (<http://jurist.org/paperchase/2012/01/trial-begins-for-last-us-marine-charged-in-haditha-killings.php>).
- Guilty Plea Entered at General Court-Martial in Haditha Investigation, Camp Pendleton Media Center, January 23, 2012, on-line text (<http://www.marines.mil/unit/marforcent/Haditha%20Documents/2012/PRESS%20RELEASE%2012-001.pdf>).
- Sentence Issued at General Court-Martial in Haditha Investigation, Camp Pendleton Media Center, January 24, 2012, on-line text (<http://www.marines.mil/unit/marforcent/Haditha%20Documents/2012/PRESS%20RELEASE%2012-002%20.pdf>).

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Co nového ve Štrasburku

Otevřené toalety na celách a sprcha jednou týdně

Hubert Smekal

Ve sledovaném období (od 21. prosince 2011 do 20. ledna 2012) Evropský soud pro lidská práva (dále jen ESLP či Soud) vydal čtyři rozsudky, které byly katalogizovány ve štrasburské databázi jako rozsudky s nejvyšší důležitostí. Hned tři se týkají zákazu mučení nebo nelidského a ponižujícího zacházení (čl. 3 Evropské úmluvy o lidských právech), včetně v poslední době exponované problematiky deportací ze Spojeného království, a jedna svobody shromažďování.

Nezakazujte demonstrace

V případech *Szerdahelyi proti Maďarsku* (stížnost č. 30385/07) a *Patyi proti Maďarsku* (stížnost č. 35127/08) se stěžovatelům nelíbilo zákaz uspořádat demonstraci na Kossuthově náměstí v Budapešti před budovou parlamentu. Budapeštská policie se žádostí o povolení k demonstraci odmítla zabývat, protože daná oblast byla vyhlášena za bezpečnostní operační zónu. Policisté seznali, že věc nespadá do jejich jurisdikce, a rovněž žádosti o soudní přezkum zprvu nedopadly úspěšně. V paralelně běžícím jiném případě po zásahu Nejvyššího soudu místní úřady v dubnu 2011 uzavřely, že zákaz demonstrací neprošel testem proporcionality. Evropský soud pro lidská práva vzal ve výše uvedených stížnostech na porušení práva na shromažďování (čl. 11 Úmluvy) nový vývoj do úvahy a shledal, že právě díky těmto novým rozhodnutím byl odstraněn právní podklad pro zákaz demonstrací. Zákaz demonstrací na Kossuthově náměstí tudíž neměl oporu v maďarském právu, čímž byl porušen čl. 11 Úmluvy. Maďarské procesy se navíc táhly příliš dlouhou dobu a nemohly být považovány za účinný prostředek ochrany. Stěžovatelé získali náhradu nákladů ve výši 1100 a 1500 eur a náhradu nepeněžitě újmy (po 2400 eurech).

Zákaz deportace kvůli obavám z porušení procesních práv

Doposud štrasburský soud zakazoval deportace osob zejména kvůli obavám před mučením, ale v případě *Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království* (stížnost č. 8139/09) vůbec poprvé vyhlásil, že nelze vydávat do země, kde by mohl být v soudním řízení použit důkaz získaný mučením.

Jordánec Omar Othman získal v roce 1993 azyl ve Spojeném království, protože byl ve své vlasti místními úřady mučen. V Británii se poté stal podezřelým ze spolupráce s Al-Káidou a jordánské orgány si vyžádaly jeho vydání,

Ilustrační foto: demonstrace na Kossuthově náměstí v Budapešti 27. 1. 2010 | Autor: habeebe (flickr)

protože údajně podněcoval k bombovým útokům v Jordánsku. Britské úřady Othmana informovaly o připravované deportaci, proti níž se neúspěšně odvolal. Britská Zvláštní imigrační odvolací komise naznačila, že pan Othman je chráněn proti mučení a špatnému zacházení dohodou sjednanou mezi Spojeným královstvím a Jordánskem, která obsahuje množství detailních pojištění. Britskému odvolacímu soudu se následně nelíbilo, že proti Othmanovi by v Jordánsku mohly být použity důkazy získané mučením (jiných), čímž by došlo k flagrantlymu porušení práva na spravedlivý proces (čl. 6 Úmluvy). V únoru 2009 se Sněmovna lordů přiklonila k závěrům komise a rozhodla, že diplomatické záruky chrání pana Othmana před mučením a riziko užití důkazů získaných mučením není flagrantlym porušením spravedlnosti. Ještě v únoru 2009 se do věci vložil ESLP předběžným opatřením, které ukládá Othmana nevydávat až do celkového posouzení věci. V lednu 2012 se senát štrasburského soudu prakticky postavil za rozhodnutí britského odvolacího soudu. Jednomyslně uznal, že díky diplomatickým zárukám, jež podpořil sám jordánský král, samotnému Othmanovi skutečně nehrozí mučení či nelidské a ponižující zacházení. Na druhé straně, v případě předání z Anglie by hrozilo použití důkazů získaných mučením jeho kolegů, a tím i k flagrantlymu porušení spravedlnosti. Mezinárodní právo mučení a používání důkazů získa-

ných mučením zakazuje a ústupek v této věci by znamenal legitimizaci mučení. Důkazy získané mučením jsou navíc nespolehlivé, přičemž právě mučení je v Jordánsku rozšířenou praktikou. Protože neexistuje záruka, že by v procesu nebyly použity důkazy získané mučením, byla by deportace do Jordánska porušením práva na spravedlivý proces (čl. 6 Úmluvy).

Krušný život v psychiatrické léčebně

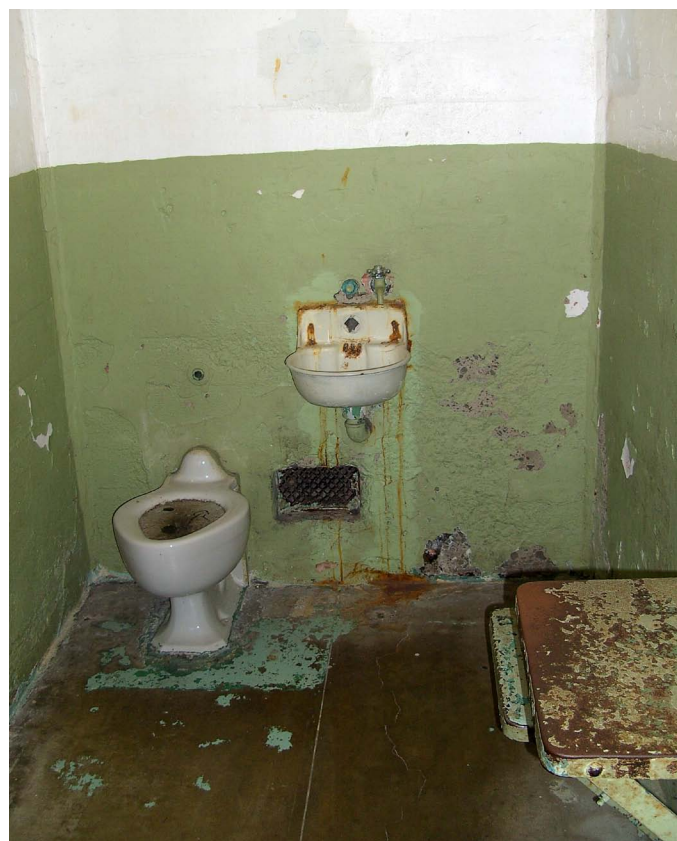
V případě *Stanev proti Bulharsku* (stížnost č. 36760/06) porušilo Bulharsko téměř vše, co porušit šlo. Velký senát štrasburského soudu jednomyslně shledal, že Bulharsko jednalo proti ustanovením šesti článků Úmluvy. Panu Stanevovi byla v letech 2000 a 2001 částečně omezena právní způsobilost, jelikož od roku 1975 trpěl schizofrenií, což omezovalo schopnost plně kontrolovat jednání a dohlédnout jeho následky. Stanevova rodina odmítla převzít jeho opatrovnictví, pročež se opatrovníkem stal určený úředník, jenž rozhodl o jeho umístění do léčebny v odlehlé horské oblasti. Stanev tak od prosince 2002 žil v odloučení a jeho zastupování převzal ředitel léčebny. Léčebna byla postavena ve 20. letech minulého století a podmínky v ní zakládaly dle konstatování Výboru pro předcházení mučení Rady Evropy nelidské a ponižující zacházení. Budovy byly ve zchátralém stavu bez tekoucí vody a s odpornými záchody na dvorku. Sprchovat se dalo jednou týdně v nehygienické koupelně. Topení příliš nefungovalo, takže chovanci spali v kabátech, a strava neobsahovala žádné mléko a vejce a jen občas se na jídelničce dostaly ovoce a zelenina. Pacientům nebyly zajištěny žádné terapeutické aktivity a ti tak žili pasivním monotónním způsobem. Oblečení se navíc po vyprání rozdávalo náhodným způsobem, takže pacienti dostali pokaždé jiné kusy. Pan Stanev se neúspěšně pokoušel o zrušení svého opatrovnictví a v roce 2006 vyšetření ukázalo, že nemusí být schizofrenikem, ale „pouze“ náchylným k alkoholu. Jeho psychický stav se však zlepšil a existovala šance na reintegraci do společnosti. ESLP obdržel stížnost v září 2006 a po čtyřech letech senát rozhodl o postoupení velkému senátu.

Velký senát jednomyslně rozhodl, že pan Stanev byl podroben ponižujícímu zacházení (čl. 3 Úmluvy). Dále došlo k vícenásobnému porušení práva na svobodu a bezpečnost (čl. 5). Pohyb stěžovatele byl omezen a pan Stanev mohl léčebnu opustit jen se svolením managementu, který zadržoval jeho doklady. Pobyt v léčebně nebyl časově omezen, přičemž minimálně od roku 2004 pan Stanev žádal o propuštění z léčebny. Bohužel nebyly prováděny žádné pravidelné kontroly, jestli stěžovatelův stav vyžaduje setrvání v léčebně. Proti umístění do léčebny neměl pan Stanev žádné možnosti právního přezkumu, protože za něj rozhodoval opatrovník, jenž právoplatnost umístění do léčebny u soudů nenapadal. Na základě bul-

harského práva panu Stanevovi ani nepřináležela žádná kompenzace za dobu strávenou protiprávně v léčebně. Porušen byl i čl. 6 Úmluvy (právo na spravedlivý proces), protože pan Stanev se sám nemohl ucházet o obnovení právní způsobilosti, ale musel vše řešit skrze opatrovníka. Štrasburský soud Stanevovi za všechna příkoří přikrnul náhradu nepeněžitě újm ve výši 15 tisíc eur.

Rusko musí komplexně změnit podmínky vazby

Senát ESLP vydal pilotní rozsudek ve věci *Ananyev a další proti Rusku* (stížnosti č. 42525/07 a 60800/08), který konstatoval porušení zákazu nelidského a ponižujícího zacházení (čl. 3 Úmluvy) a práva na účinný prostředek nápravy (čl. 13). Pilotní rozsudky jsou reakcí na systematické či strukturální problémy a Soud v nich určí, jaká opatření by měl stát přijmout, aby situaci zlepšil. V případě Ruska jde o to, že zbytečně mnoho obviněných končí ve vazbě (soudy žádají o umístění do vazby ve více než 90 % případů), což přispívá k přelidnění věznic, kdy na jednoho vězně vychází například pouze 1,25 m² osobního prostoru. V celách určených pro 13 lidí se často tlačí 20 osob, které používají toaletu, jež není nikterak oddělena od společného prostoru. Vězněné osoby nemají dostatek pobytu na vzduchu, do cel neprochází příliš přirozeného světla a zadržení se nemohou dostatečně často sprchovat. O závažnosti problému svědčí skutečnost, že od roku 2002 bylo proti Rusku konstatováno v obdobných případech více než 80 porušení článků 3 a 13 Úmluvy a dalších 250 případů před ESLP probíhá.

Ilustrační foto: cely v Alcatrazu | Autor: High Contrast (Wikimedia Commons)

Soud nařídil Rusku přijetí okamžitých opatření, které by tyto nedostatky odstranily. Zároveň by ale tamní úřady měly změnit i právní úpravu, praktiky a postoje, což je již běh na delší trať. Vazba před samotným trestním procesem by měla být výjimkou, nikoliv pravidlem, a zadrženým by měly být poskytnuty opravné prostředky proti držení v nelidských či ponižujících podmínkách a případná kompenzace. Setrvání ve vazební věznici by navíc mělo trvat pouze nezbytně nutnou dobu, nikoliv roky, jak tomu bývá nyní. Rusko by ve spolupráci s Výborem ministrů Rady Evropy mělo představit závazný časový plán, jak problémy vyřešit. Rusko je ke změně motivováno i finančně, protože stěžovatelé se mohou domáhat náhrady za nepeněžitou újmu.

Trest odnětí svobody na doživotí není nelidský ani ponižující

Vinter a ostatní proti Spojenému království

Zuzana Melcrová

Dne 17. ledna letošního roku spatřil světlo světa rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (ESLP), který se opětovně vypořádal s námitkami vězňů odsouzených k doživotnímu vězení [1], že tento trest zakládá porušení čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (Úmluva), zakazující členským státům jednat s jednotlivci nelidským a ponižujícím způsobem. [2]

Je až s podivem, jak úzkostlivě a zarputile si hlídají svá práva ti, kteří předtím se zcela opačnými pocity práva ostatních porušili, v tomto případě velmi brutálním

a hrubým způsobem. Stěžovateli tří spojených případů byli britští vězni, odsouzení k trestu odnětí svobody na doživotí za vraždu. Prvním z nich byl Douglas Gary Vinter, který zavraždil svého kolegu z práce a o několik let později, v době podmíněčného propuštění, vzal život i své ženě. Druhý stěžovatel, Jeremy Neville Bamber, v roce 1985 zastřelil svou adoptivní sestru a její dvě děti. V jeho případě bylo prokázáno, že vraždu spáchal pod motivem vlastního finančního obohacení. Poslední stěžovatel Peter Howard Moore ubodal mezi zářím a prosincem 1995 čtyři muže homosexuální orientace za účelem vlastního sexuálního uspokojení.

Stěžovatelé svorně tvrdili, že jejich odsouzení k trestu odnětí svobody na doživotí porušilo čl. 3 Úmluvy, a to především proto, že není možné jej snížit. Podle britského práva je propuštění z tohoto trestu možné jen na základě rozhodnutí státního tajemníka z tzv. důvodu „milosrdenství“. Reálně by se tito vězni mohli dostat na svobodu např. v případě vážné nemoci, u níž je předpoklad, že osoba s nejvyšší pravděpodobností v brzké době zemře. Takto nastavený systém tedy zjevně upřednostňuje účinnou ochranu společnosti před subjektivními důvody propuštění, neboť umožňuje zkrácení trestu odnětí svobody na doživotí prakticky jen tehdy, pokud by jednatel již nepředstavoval reálně nebezpečí pro společnost.

Otázka reálné redukovatelnosti trestu odnětí svobody na doživotí v britském právním řádu ESLP mírně znepokojila, avšak pouze na třířádkový odstavec v odůvodnění rozhodnutí. Štrasburský soud vyjádřil pochybnosti nad tím, zda propuštění z tohoto druhu trestu v případech, kdy je osoba velmi těžce nemocná, tělesně paralyzovaná

Věznice v Dartmoor | Autor: P. Fletcher (Wikimedia Commons)

apod., je skutečně možné považovat za propuštění jako takové. Tato skutečnost ale nemohla zvrátit jeho rozhodnutí, neboť následně bylo poukázáno, že otázka redukovatelnosti trestu *de facto* není v daném případě předmětem zkoumání.[3]

Soud naopak považoval za nezbytné zabývat se nejprve dvěma obecnými otázkami – zda hrubě disproporční trest může zavdat porušení čl. 3 Úmluvy a za jakých okolností může v případě odsouzení k trestu odnětí svobody na doživotí vyvstat pochybnost, zda uložení těchto trestů je v souladu s čl. 3 Úmluvy.

Zodpovědět první otázku nebylo těžké, neboť ESLP ji v podstatě řešil již v dřívější judikatuře. Jak je konstatováno např. v rozhodnutí Soering [4], trest hrubě disproporční k závažnosti spáchaného trestného činu zakládá porušení čl. 3 Úmluvy. Posouzení druhé otázky soud založil na dvou základních podmínkách, za jejichž kumulativního splnění by bylo nutné konstatovat porušení čl. 3 Úmluvy. Za prvé, uvěznění osoby by v době rozhodování o případu již nebylo ospravedlnitelné z trestněprávního hlediska, a zároveň, trest by byl *de facto* i *de iure* neredukovatelný.

Podklad argumentační mozaiky soudu je připraven a nyní stačí jen na správná místa zasadit poslední střípky zvažující konkrétní okolnosti případu. Otázku hrubé disproporce uložených trestů nebylo nutné posuzovat, neboť tuto skutečnost žádný ze stěžovatelů nenamítal. Trest odnětí svobody na doživotí podle britského práva byl soudem shledán jako *de iure* redukovatelný. Jak bylo výše naznačeno, faktická možnost snížení tohoto trestu nebyla, i přes jisté námitky soudu, nutným předmětem zkoumání. Ohledně posledního kousku této abstraktní skládky ESLP dospěl k závěru, že se žádnému ze stěžovatelů nepodařilo prokázat, že by v současné době nebylo trvání jejich trestu založeno na legitimních trestněprávních normách.

Obraz je dotvořen, s elegancí Štrasburskému soudu vlastní. Zbývá jen dodat, že toto rozhodnutí je poznamenáno jedním konkurujícím a třemi disentujícími stanovisky, z čehož plyne, že sedmičlenný senát ESLP rozhodl v poměru 4 ku 3 ve prospěch Velké Británie. Hlavní námitka disentujících soudců [5] poukazovala na fakt, že právní řád Spojeného království neobsahuje žádný mechanismus, díky němuž by bylo možné po určitém čase přezkoumat, zda je trest odnětí svobody na doživotí stále ještě ekvivalentním trestem. Stěžovatelé mají nyní ještě šanci rozhodnutí štrasburského soudu zvrátit, pokud se v rámci tří měsíců obrátí na velký senát soudu. Můžeme tedy nyní s napětím očekávat, zda tento případ bude znovu otevřen.

Poznámky

[1] Viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. února 2008, Kafkaris v. Kypr, stížnost č. 21906/04.

[2] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. ledna 2012, Vinter a ostatní v. Spojené království, stížnosti č. 66069/09, 130/10 a 3896/10; Court: Life Imprisonment Is Not Inhuman or Degrading. Human Rights Europe [online]. Citováno dne 20. 1. 2012. Dostupné na internetu: <http://www.humanrightseurope.org/2012/01/court-life-imprisonment-is-not-inhuman-or-degrading/>.

[3] Tamtéž, par. 94, 95.

[4] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. července 1989, Soering v. Spojené království, stížnost č. 14038/88.

[5] Spojené disentující stanovisko vydali soudci David Thór Björngvinsson z Islandu, George Nicolaou z Kypru a předseda senátu Lech Garlicki z Polska.

Konec segregace na Slovensku

Melanie Phamová

V prosinci minulého roku bylo Okresním soudem v Prešově vydáno přelomové rozhodnutí ohledně segregace romských dětí na Základní škole v Šarišských Michalanech na Slovensku. Soud konstatoval, že vzdělávání dětí v oddělených třídách, kam byly zařazovány na základě jejich romského původu, je nezákonným jednáním. Podle soudu se jedná o diskriminování romských dětí, čímž došlo k porušení antidiskriminačního zákona.

Na problematiku segregovaných tříd, pater či budov a dokonce i celých škol zaplněných pouze a jen romskými žáky, kam byli na základě svého etnického původu přednostně a často chybně zařazováni již léta, upozorňuje Amnesty International. Na Slovensku je v rámci lidských práv jedním z nejpálčivějších problémů právě diskriminace Romů a bohužel se to netýká jen dospělých jedinců. Amnesty International spolu s dalšími nevládními organizacemi již delší dobu poukazují na bezvýchodnou situaci romských dětí v některých částech Slovenska. Jejich etnický a často i sociálně slabší původ je odsouvá na okraj společnosti již v takto raných letech. Základní školy namísto toho, aby dětem svým otevřeným a odborným přístupem pomáhaly v začleňování, je leckdy přemístí do specializovaných výchovně-vzdělávacích tříd. Některé lidskoprávní organizace se shodují, že zmíněným jednáním kompetentní osoby dávají na stejnou úroveň lehké mentální retardace, u kterých je potřeba profesionálnější přístup, se špatnými sociálními podmínkami, odkud romské děti mnohdy pocházejí. V segregovaných třídách, kam jsou zařazovány i děti bez potřeby odborného dohle-

du, se učí podle redukovaných osnov a dětem se dostává v nadměrné míře osekáného množství učiva. Specializovaný styl výuky se zaměřuje především na praktické dovednosti a například cizí jazyky se v nich vůbec neobjevují. Pro budoucí realizaci člověka může být původ etnický či původ ze sociálně velmi slabých rodin přítěžující, proto existují právě vzdělávací instituty, u kterých se předpokládá pomoc. Pokud se ale dětem v brzkých letech nedostane podpory již na základních školách, tak s podprůměrným vzděláním se z víru společensky špatného postavení dostanou jen velice těžko. Diskriminační jednání v takovém věku bez možnosti srovnatelných vědomostí (vzdělanostní úroveň žáka vyšlého ze speciální školy je minimálně o dva roky pozadu za úrovní žáka standardní základní školy) jim dává jen malý prostor pro uplatnění se v dalších stupních vzdělání. Dokonce i vysvědčení z těchto škol nejsou rovnocennými, což jim dává možnost pokračovat dále většinou jen na specializovaných učilištích. Negativní vliv na budoucnost romských dětí je zde velice významný.

Na Základní školu v Šarišských Michalanech podala tzv. veřejnou žalobu nevládní organizace Poradňa pre občianske a ľudské práva. Podle žalující strany docházelo na škole v segregovaných třídách k diskriminaci na základě etnického původu. Nerovné zacházení má pak za následek extrémně ztíženou reintegraci zpět do běžného vzdělávacího procesu, jedná se tedy o velmi negativní

diskriminaci. Žalovaná škola argumentovala tím, že oddělené třídy jsou pro romské děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, a tím umožňují individuálnější přístup ze strany učitelů vůči žákům. Styl výuky tak měl vést k vyrovnávacímu charakteru s cílem odstranit deficit, který mají ze svých sociálně slabších rodin. Vyrovnávací charakter tříd se však škole nepodařilo prokázat. Okresní soud rozhodl, že hromadná segregace romských dětí porušuje vnitrostátní i mezinárodní legislativu na ochranu lidských práv. Soud konstatoval, že základní škola rezignovala na svoji úlohu ve vzdělávacím procesu a nařídil odstranit nezákonný stav. Rozhodnutí nenabýlo právní moci, škola se proti němu tedy může ještě odvolat.

Zdroje

- Amnesty International Slovensko (2012): Prešovský súd rozhodol, že základná škola v Šarišských Michalanech musí ukončiť segregáciu rómskych detí. on-line text (<http://www.amnesty.sk/clanky/917/presovsky-sud-rozhodol-ze-zakladna-skola-v-sarisskych-michalanech-musi-ukoncit-segregaciju-romskych-deti->).

- Poradňa pre občianske a ľudské práva (2012): PREŠOVSKÝ SÚD ROZHODOL, ŽE ZÁKLADNÁ ŠKOLA V ŠARIŠSKÝCH MICHALANOCH MUSÍ UKONČIŤ SEGREGÁCIU RÓMSKYCH DETÍ. On-line text (<http://poradna-prava.sk/wp-content/uploads/2012/01/PDF1.pdf>).

ZŠ Šarišské Michalany | Zdroj: <http://www.zsarisskych-stranka.info>

Výběr důležitých lidskoprávních událostí v Evropě za rok 2011

Václav Krajňanský

Se začátkem nového roku přinášíme přehled nejdůležitějších témat, kterým jsme se v Bulletinu Centra pro lidská práva a demokratizaci loni věnovali. Vybrat ty události, které měly největší dopad nebo ty články, které výrazně převyšují ostatní svým zajímavým obsahem, bylo velice obtížné, a to zvláště mezi řadou podstatných rozhodnutí ESLP. Zde tedy poukazujeme alespoň na některé z nich.

Lednový bulletin informoval o rozsudku Soudního dvora ve věci zacházení se šlechtickými tituly v různých státech EU. Lucemburský soud dospěl k závěru, že ačkoliv se v případě odmítnutí zapsání šlechtického titulu nabytého v jiném členském státu jedná o omezení svobod příznaků čl. 21 SFEU, toto omezení je v souladu s právem EU, pokud směřuje k dodržování zásady rovnosti mezi občany.

V únorovém čísle referujeme o tom, že podle ESLP se Švýcarsko nedopustilo porušení mezinárodního práva, když neumožnilo svému občanu, který chtěl spáchat sebevraždu, přístup ke smrtící látce. Helena Bončková se dále

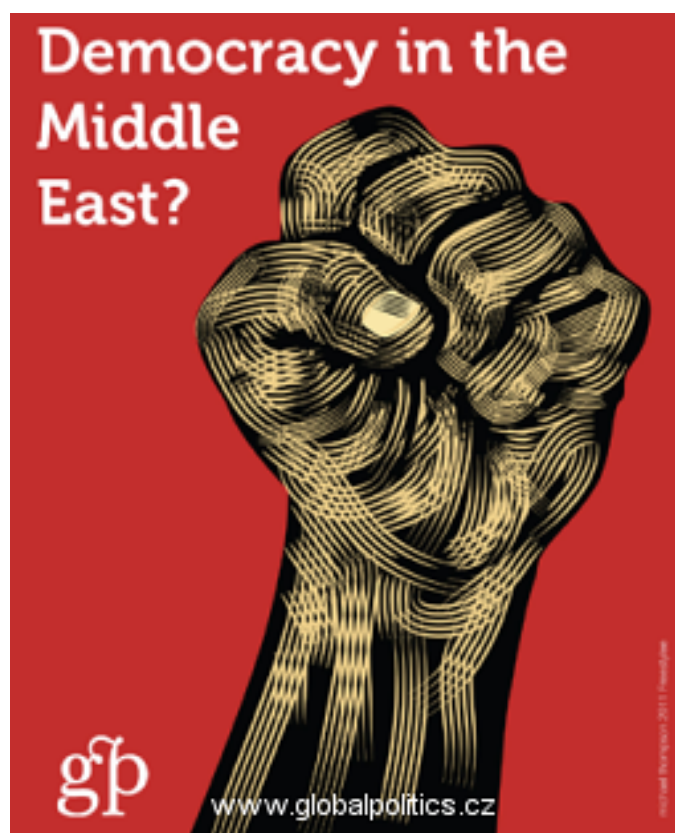
v březnovém bulletinu věnuje úvaze o budoucnosti evropského občanství, kterou opírá o rozsudek Soudního dvora, jenž se věnoval kauze vyhoštění kolumbijských státních příslušníků, jimž se v Belgii narodily děti, které získaly belgické občanství. Soud v tomto rozhodnutí dochází k rozšiřující interpretaci institutu evropského občanství, když shledává, že odepření práva na pobyt rodičů bude mít za následek i odepření práva na pobyt dětí, občanů EU. Jak autorka dobře připomíná, otázkou zůstává, nakolik současná rozhodovací praxe přispívá ke vnitřnímu ztotožnění občanů Unie s evropským občanstvím, které si klade za cíl vytvoření skutečného evropského „dému“.

Kdo sledoval události tzv. arabského jara, tomu by neměl ujít rozsáhlý kritický komentář k účasti Evropy na dění v regionu. Hubert Smekal v dubnovém vydání argumentuje, že ačkoli EU vydala hodně energie, aby se zbavila dojmu nejednotného a nerozhodnutého subjektu, problém neschopnosti rychlé a razantní politické akce se jí stále drží. Avizovaný příchod hodiny jednotné Evropy očekávaný již v 90. letech se tak stále nekoná.

Společné téma hned několika článků evropské sekce, s nímž se určitě budeme nadále často setkávat, tvoří úvahy o vztahu Spojeného království ke kontinentální Evropě, konkrétně vztahy UK a EU, ale také UK a ESLP. V listopadu převzali Britové předsednictví v Radě Evropy, ale ještě než se tak stalo, už se jeho ministerský předseda vůči ESLP veřejně vymezil. Téma pravidelně sledují Zuzana Melcrová a Hubert Smekal a články o něm naleznete jak v únorovém, tak zářijovém, říjnovém i listopadovém vydání bulletinu.

ESLP se na podzim vyjadřoval také k událostem v Česku i na Slovensku. V listopadovém čísle píšeme o rozsudku ve věci Bergmann proti ČR, známé to kauze o úpravě styku rodičů s dětmi. Soud shledal porušení stěžovatelova práva na soukromý život, a tedy i pochybení českého státu. Pochybení slovenských soudů bylo zase shledáno v odmítnutí stížností romské ženy ve věci její sterilizace bez poskytnutí dostatečných informací. Dále jsme se věnovali také diskutovanému rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu, který zrušil pětiprocentní uzavírací klauzuli u voleb do EP.

Konečně prosincový výběr z judikatury ESLP ukazuje, jak se tento soud při rozhodování může nechat ovlivnit změnou politické situace ve světě. Zuzana Melcrová to ukazuje na případě Tunisana, který žil jako ilegální přistěhovalec v Bosně a Hercegovině a měl být vyhoštěn do Tuniska. Oproti dřívějším rozhodnutím, které spíše chránily postavení stěžovatelů kvůli jejich možnému ohrožení při vydání do zemí s nedemokratickým politickým prostředím, tentokrát ESLP zohlednil události tzv. arabského jara. ESLP konstatoval, že Tunisko nakročilo k demokratické budoucnosti a stěžovateli, bývalému radikálnímu islamistovi, by tak nemělo hrozit porušení jeho lidských práv, tudíž jeho vyhoštění neporušuje Úmluvu.

Časopis Global Politics položil předním mezinárodním odborníkům na Blízký východ dvě otázky o „Arabském jaru“. Odpovědi poskytli např. Jack A. Goldstone (George Mason University), Sheila Carapico (American University in Cairo), Katerina Dalacoura (LSE) Karim Mezran (Johns Hopkins University).

3) Mezinárodní politika a lidská práva

Právo na internet

Ochrana autorských práv v USA a stávka webů

Tereza Doležalová

Internet dal opět jasně najevo svou neochotu podrobit se regulacím. Velcí internetoví hráči jako Google, Wikipedie či Reddit totiž prokázali značný nátlakový potenciál, když se jim spolu s dalšími weby, které se 18. ledna účastnily dosud největší internetové (od)stávky, podařilo odvrátit schválení amerických zákonů SOPA (Stop Online Piracy Act) a PIPA (Protect IP Act). Zatímco v Senátu bylo hlasování o PIPA pozastaveno, kongresman Lamar Smith, autor „sesterského“ zákona SOPA, svůj návrh zcela stáhl. Příčinou protestů, v jejichž rámci byly dvanáct hodin nepřístupné jedny z nejnavštěvovanějších webů a jejichž následkem do Kongresu a Senátu zamířila mimo jiné petice podepsaná sedmi miliony uživatelů Googlu, byla obava z ohrožení svobody internetu příliš přísnými prostředky na ochranu autorských práv Američanů.

Na základě ustanovení v zákonech obsažených[1] mělo být umožněno stránku obsahem pouze domněle nerespektujícím autorská práva na základě soudního příkazu a bez předchozího upozornění[2] odstranit od světa prostřednictvím jejího smazání z tzv. DNS serverů, které zajišťují propojení internetové adresy s požadovaným obsahem. Tato možnost byla později z návrhu vyškrtána, ale i přesto měla SOPA umožňovat zakázat internetovým vyhledávačům a reklamním službám na dotčenou stránku odkazovat a bankovními institucím v USA zprostředkovávat platby v její prospěch. Obavy pak vzbuzovala ředejší skutečnost, že návrh porušoval zásadu „bezpečného přístavu“ pro poskytovatele internetových služeb, dle které nejsou zodpovědní za chování svých uživatelů. Ty totiž mělo být možné stíhat, pokud by do 5 dnů od vydání soudního příkazu nesmazaly škodlivý obsah či odkazy na něj, což je například v případě odkazy doslova prošípané Wikipedie nesnadno proveditelné. V souvislosti s ustanoveními poskytujícími imunitu poskytovatelům, kteří preventivně smažou domněle nelegální obsah či své služby zpřístupní jeho autorům, navíc mnozí upozorňovali, že budou nepřímo nuceni vlastními silami cenzurovat své stránky a ohrozit tak svobodu projevu.

Celá kauza rozvířila diskuse hned na několik témat. V právní rovině se vedly debaty o problematické jurisdikci USA nad zahraničními stránkami, se kterou se SOPA vypořádala aplikací jurisdikce personální. Skrze ni lze prý daná opatření aplikovat na všechny stránky, u nichž mimo jiné není vyloučeno, že je navštěvují Američané, či kde jsou ceny uvedeny v USD. V rovině lidskoprávní pak vyvstala otázka, do jaké míry znamenají pokusy o regulaci internetu ohrožení svobody projevu či dosud stále kontroverzního práva na internet[3], na které v polovině minulého roku upozornil Zvláštní zpravodaj pro prosazování a ochranu práva na svobodu názoru a projevu Frank La Rue ve své zprávě pro Valné shromáždění OSN. La Rue zde mimo jiné uvádí i požadavek jakéhosi testu proporcionality, jemuž má být podrobena každá regulace internetového obsahu. Takový zásah musí být proveden na základě transparentního a všem přístupného zákona, musí sledovat jeden z účelů vyjmenovaných v čl. 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, totiž ochraňovat práva či zdraví ostatních, a musí být proveden za užití co nejméně omezujících prostředků[4]. Právě v posledním ohledu jsou podle odpůrců návrhy SOPA a PIPA nevyhovující.

La Rue ve zprávě kromě odsouzení zásady stupňované odpovědi, která ve Francii a Velké Británii umožňuje za opakované porušování autorských práv dotyčného zcela odpojit od internetu, upozorňuje též na potenciální hrozbu, kterou může představovat postupná implementace dlouho utajované multilaterální obchodní dohody ACTA (Anti-Counterfeiting Trade Agreement). Dohoda, vyjednávaná mezi Austrálií, EU, Japonskem, Kanadou, Koreou, Mexikem, Novým Zélandem, Singapurem, Švýcarskem a USA od roku 2007, byla podepsána v říjnu minulého roku s cílem sjednotit a zpřísnit postihování padělání zboží či porušování patentů a autorských práv. Nicméně po odtajnění jejího textu se zvedla vlna odporu proti ustanovením umožňujícím požadovat po poskytovateli internetových služeb odkrytí identity jejich uživatelů a následně je za trojitě porušení autorských práv odpojit od internetu. Poslední jmenovaná možnost byla nakonec v dohodě formulována obecněji a dohodě ACTA řekla v prosinci ano i Rada EU[5].

Zdá se tedy, že pomyslná válka mezi obhájci neregulovaného internetu a zastánci v současnosti stále problematictějšího udržitelného konceptu autorských práv již propukla naplno. Netřeba snad ani dodávat, že nic není předem rozhodnuto a že si internetový uživatelé nenechají vzít svou svobodu bez boje. To nakonec prokázaly i útoky skupiny Anonymous a dalších, které v reakci na odpojení oblíbeného serveru Megaupload, jenž byl z DNS serverů vymazán právě v důsledku obvinění z porušování autorských práv 19. ledna, tedy den po výše popsané stávce na internetu, ochromily vládní weby USA a vyřadily z provozu stránky nahrávacích společností.

Poznámky

[1] Dále je analyzován konkrétně text návrhu SOPA, který ovšem do značné míry z PIPA přímo vychází.

[2] Podle dosud platného Digital Millennium Copyright Act, který do americké legislativy implementuje dohody Světové organizace duševního vlastnictví, má být provozovatel dotčené stránky na nelegální obsah nejprve upozorněn a požádán o jeho odstranění.

[3] Právo na internet zakotvují například právní řády Estonska, Francie či Finska, nicméně za nesmyslné jej označuje mimo jiné i jeden z „otců internetu“ Vinton Cerf.

[4] Třemi požadovanými principy jsou tedy princip předvídatelnosti a transparentnosti, legitimacy a nezbytnosti a proporcionalita.

[5] ACTA bude ovšem muset projít ratifikační procedurou i v členských státech EU.

Zdroje

- Anti-Counterfeiting Trade Agreement, http://www.mofa.go.jp/policy/economy/i_property/pdfs/acta1105_en.pdf.

- Protect IP Act, <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c112:S.968:..>

- Stop Online Piracy Act, <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c112:H.R.3261>.

- Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue. Report to the General Assembly A/HRC/17/27, <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/HRC/17/27>.

Náměstí Tahriř v Káhiře | Autor: Jonathan Rashad (WC)

Rok 2011 a lidskoprávní témata v mezinárodní politice

Tereza Doležalová

Uplynulý rok lze, alespoň z lidskoprávního pohledu, bez nadsázky označit za přelomový. Došlo totiž k jednoznačnému zpochybnění častého argumentu odpůrců univerzální povahy lidských práv, kteří tento koncept označovali za kulturně podmíněný západní výtvar. Masové revoluce v arabském světě prokázaly, že po svých základních svobodách a právech nevolají jen obyvatelé Západu, ale i lidé, jejichž hlas byl dlouho autoritativními vládami, Západem podporovanými, utlumován. Nicméně entusiasmus, který tato skutečnost vyvolala, bylo a je nutné stále konfrontovat s dalším vývojem v oblasti.

Ačkoliv se již naše první únorové příspěvky z roku 2011, které se věnovaly arabskému jaru, nesly ve zdrženlivějším tónu, málokdo čekal, že rok po úspěšných revolucích v Tunisku (14. ledna) a Egyptě (11. února) a navzdory vlně událostí, které tyto revoluce vyvolaly v Libyi, Jemenu, Bahrajnu, Jordánsku, Maroku, Kuvajtu, Íránu či Iráku, bude arabský svět tak daleko od protestujícími požadované svobody a demokracie. Tunisané si sice v říjnových volbách zvolili ústavodárné shromáždění, jež by mělo zemi navždy odstříhnout od autoritářských dob, nicméně vyrovnání s minulostí ztěžuje nemožnost potrestat bývalého prezidenta Ben Aliho. Ten se skrývá v Saudské Arábii před neblahou vidinou třiceti pěti let vězení, ke kterým byl v nepřítomnosti odsouzen. Co se týče Egypta, bývalý prezident Mubarak je sice k soudu pravidelně dovážen na nemocniční lehátko, ovšem 67% vítězství islamistických stran ve svobodných parlamentních volbách vyvolává obavy. Přehodnotí nový Egypt dosavadní smířlivý postoj k Izraeli a Západu?

Zatímco Tunisko a Egypt již mají volby za sebou, v Jemenu, o němž jsme vás informovali v zářijovém čísle, by se prezidentské volby měly odehrát v únoru letošního roku. Nicméně prezident Ali Abdullah Saleh, který se měl podle dohody podepsané v listopadu vzdát všech svých pravomocí ve prospěch viceprezidenta, má, zdá se, stále značný vliv na vývoj situace v zemi a je možné, že se konání voleb značně opozdí. Podobně nejisté je i datum parlamentních voleb v Libyi. Po odstranění Kaddáfího režimu za výrazného přispění NATO, jehož zásah byl v březnu autorizován Radou bezpečnosti OSN, totiž propukl boj o moc mezi jednotlivými frakcemi nesjednocené opozice a v zemi hrozí občanská válka. Příliš nadějně se prozatím nevyvíjí ani situace v Sýrii, o níž jsme vás informovali především v souvislosti s nečekanou brutalitou, s níž prezident Asad protesty potlačuje a jež byla vyšetřovací komisí OSN označena za páčání válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Ačkoliv Liga arabských států Sýrii

donutila do země vpustit 165 pozorovatelů a slíbit březnové referendum o nové ústavě, násilí pokračuje.

Jak ovšem upozorňuje organizace Human Rights Watch ve své výroční zprávě z velké části samozřejmě věnované arabskému jaru, není možné porevoluční vývoj v arabském světě označovat za negativní. Ba naopak. Byť to již není nikým připomínáno, přechod postsovětských republik k demokracii také nebyl zdaleka tak samozřejmý a přímočarý, jak se v době všeobecného opojení z konce studené války věřilo. A stejně jako tehdy bývalé sovětské satelity i arabské státy dnes potřebují k nastoupení demokratického procesu pomocnou ruku mezinárodních organizací a vlivných světových demokracií.

Bylo velice těžké se při výběru témat vyhnout neustále vyzdvižované problematice arabského jara, i přesto jsme se o to ale pokusili. Porušování základních lidských práv se totiž bohužel zdaleka neodehrávalo jen ve státech severní Afriky a Blízkého Východu. Věnovali jsme se tak například i obavám z etnických konfliktů spojených se vznikem Jižního Súdánu (leden), útisku novinářů v Rusku a Turecku (květen), alarmujícím zprávám o rozšiřování severokorejských pracovních táborů (květen) či znemožňování svobodného shromažďování v Malajsi (prosinec). Po prezidentských volbách v Bělorusku, v nichž již počtvrté zvítězil autokrat Lukašenko, jsme informovali o rozsáhlém zatýkání opozičních vůdců i lidskoprávních aktivistů. To se opakovalo i v prosinci 2011, kdy režim přistoupil k represím v obavě z dalších protestů u příležitosti ročního výročí Lukašenkova násilného potlačení opozice. K uvolňování restrikcí nespěje ani režim v Číně. Ačkoliv známý opoziční představitel Ai Wei Wei, o jehož zatčení jsme psali v dubnovém čísle, byl již propuštěn, všechno nasvědčuje tomu, že před výměnou komunistického vedení země, která se má odehrát v roce 2013, se režim pokusí kontrolu nad obyvateli spíše utužit. Tomu, že i Evropa má své problémy, pak nasvědčovaly články o selhání multikulturalismu a následně s jeho důsledky souvisejícím nacionalisticky motivovaném masakru v norském Oslu.

A o čem se bude v mezinárodní politice mluvit letos? Kdyby se na podobnou otázku někdo pokoušel najít odpověď na začátku revolučního roku 2011, jistě by ji nedokázal ani zdaleka odhadnout. Nezbyvá proto než doufat, že rozšiřování lidských práv a demokracie bude pokračovat, a že neochabne odhodlání obyvatel arabských i dalších států zlepšit vyhlídky svých zemí a demokraticky se podílet na jejich správě.

Zdroj

- Human Rights Watch. World Report 2012, <http://www.riz.cz/le8el>

Marta Santos Pais | Zdroj: OSN

Třetí opční protokol k Úmluvě o právech dítěte

Markéta Millerová

Na sklonku roku 2011 přijalo Valné shromáždění OSN třetí opční protokol[1] („Opční protokol“) k Úmluvě o právech dítěte („Úmluva“), který umožňuje zejména dětem a jejich zástupcům podat individuální stížnost v případě, že dojde k porušení některého z ustanovení Úmluvy nebo jejích opčních protokolů[2]. Protokol zavádí mechanismus, který navazuje na ostatní úmluvy OSN s povinností smluvních států podávat periodické zprávy o jejich plnění.

Opční protokol rozlišuje mezi stížnostmi podanou jednotlivcem nebo skupinou jednotlivců (čl. 5) a mezistátní stížností (čl. 12). V samostatném oddílu dále upravuje postup Výboru pro práva dítěte („Výbor“) v případě, že dochází k závažnému a systematickému porušování práv státem, který je smluvní stranou Úmluvy nebo některého z jejích opčních protokolů („smluvní stát“).

Individuální stížnosti

První typ stížností lze podat ve lhůtě jednoho roku od vyčerpání domácích opravných prostředků. Z tohoto pravidla však existují výjimky ve prospěch stěžovatele, a to za předpokladu, že vyřízení stížnosti na národní úrovni zakládá bezdůvodné průtahy v řízení nebo je zřejmé, že toto řízení nepřinese účinnou nápravu. V takovém případě se splnění podmínky vyčerpání domácích opravných prostředků nevyžaduje (čl. 7). Jestliže Výbor vyhodnotí stížnost za přijatelnou, obrátí se na smluvní stát, který je povinen ve lhůtě šesti měsíců podat Výboru vysvětlení nebo stanovisko osvětlující předložený případ a informace o případné nápravě, kterou učinil (čl. 8).

Výbor musí v co nejkratší lhůtě stížnost posoudit a svá doporučení bezodkladně předat dotčenému smluvnímu státu (čl. 10). Smluvní stát je následně povinen, opět ve lhůtě šesti měsíců, podat Výboru zprávu o přijatých opatřeních (čl. 11).

Opční protokol též předvídá možnost přátelského urovnání sporu („friendly settlement“) s tím, že smluvní stát bude napříště respektovat své povinnosti plynoucí pro něj z Úmluvy a opčních protokolů. K dosažení tohoto řešení by měl Výbor oběma stranám sporu napomoci. Přátelským urovnáním je věc vyřízena (čl. 9).

Systematické a závažné porušování práv

Pokud Výbor obdrží důvěryhodnou informaci o tom, že smluvní stát systematicky a závažně porušuje práva zakotvená v Úmluvě nebo v některém z opčních protokolů, provede vyšetřování (čl. 13). Po předchozím upozornění a se souhlasem smluvního státu ho může vést i na jeho území. Závěry takového šetření spolu se svými doporučeními předá příslušnému smluvnímu státu, který je povinen ve lhůtě šesti měsíců předložit Výboru své připomínky.

V obou popsaných případech může Výbor reagovat na předložená stanoviska smluvních států také v hodnocení periodických zpráv, které smluvní státy předkládají Výboru v souladu s čl. 44 Úmluvy každých pět let (čl. 14).

Základní zásady

V duchu Úmluvy o právech dítěte je vůdčí zásadou i v případě Opčního protokolu nejlepší zájem dítěte, který má být vodítkem při činnosti Výboru pro práva dítěte. Výbor má dále přihlížet k názorům dítěte a přikládat jim náležitou váhu odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti (čl. 2). Uvedené zásady se odráží především v samotném řízení o stížnosti a jejich cílem je zejména předcházet nežádoucímu ovlivňování dítěte ze strany jeho zákonných zástupců.

K naplnění svého základního účelu ukládá Opční protokol smluvním státům rozšiřovat informace nejen o možnosti stížnosti podávat, ale i o přijatých doporučeních Výboru, a to způsobem přístupným dospělým i dětem, včetně zdravotně znevýhodněných (čl. 17).

Účinnost

Opční protokol nabude účinnosti tři měsíce poté, kdy bude u generálního tajemníka OSN uložena desátá ratifikační listina (čl. 19). Jeho přijetím tak došlo k završení několikaletého úsilí nevládních organizací zabývajících

se právy dětí, jejichž cílem bylo zavést řízení o individuálních stížnostech obdobně, jak je upraveno v ostatních hlavních mezinárodních lidskoprávních úmluvách jako Úmluva proti mučení či Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

Opční protokol a Česká republika

Bývalá Česká a Slovenská Federativní Republika podepsala Úmluvu o právech dítěte^[3] dne 30. září 1990. Česká republika je i signatářem Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů^[4]. Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii dosud Česká republika neratifikovala, a to z toho důvodu, že v našem právním řádu není dostatečným způsobem upravena odpovědnost právnických osob, za což je Výborem pravidelně kritizována v jeho doporučeních k předkládaným periodickým zprávám. S ohledem na návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob by však mohla tato překážka odpadnout. Nezbyvá proto než doufat, že v případě v pořadí třetího Opčního protokolu bude Česká republika méně liknavá.

Markéta Millerová studovala právo na Karlově Univerzitě a University of East Anglia a v letech 2008 až 2009 působila jako tajemnice Výboru pro práva dítěte v rámci Rady vlády pro lidská práva. V současné době je asistentkou soudce u Obvodního soudu pro Prahu 1 a externí doktorandkou na katedře občanského práva PrF UK.

Poznámka

[1] Optional Protocol To The Convention On The Rights Of The Child On a Communications Procedure.

[2] Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů a Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii.

[3] Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

[4] Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 45/2003 Sb.m.s.

Zdroje

- CRIN (2011). Time for Celebration, on-line text (<http://www.crin.org/NGOGroup/childrightsissues/Complaints-Mechanism/>).

- OHCHR (2011). Open-ended Working Group on an optional protocol to the Convention on the Rights of the Child, on-line text (<http://www2.ohchr.org/english/bodies/hr-council/OEWG/index.htm>).

4) Česká republika a lidská práva

Česká republika začala odškodňovat účastníky třetího odboje

Miroslav Knob

Po více než dvaceti letech od sametové revoluce nabytí dne 17. listopadu 2011 účinnosti dlouho očekávaný zákon o účastnících odboje a odporu proti komunismu [1]. Jedná se o zákon plný symbolů, ať již jde o datum nabytí účinnosti, preambuli hlásící se k ideálům demokracie a k zásadám vtěleným do zákona o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, či o květnatá prohlášení politiků a patetické komentáře novinářů. Jak ale funguje mechanismus odškodnění příslušníků třetího odboje?

Základní funkcí zákona a celého procesu je odškodnění aktivních účastníků třetího odboje. Podle zákona je odbojem myšleno pouze aktivní konání, které směřovalo proti nedemokratickému režimu. Tato definice zahrnuje především ozbrojený boj, sabotáže, spolupráci se zahraniční zpravodajskou službou (z demokratické země), činnost „agentů – chodců“, dále různé petice, veřejná vystoupení, protikomunistickou publikační činnost a členství v organizacích, které takto proti komunismu bojovaly. Zákon tedy nedopadá na pasivní oběti komunistické vlády, mezi něž můžeme řadit například osoby, které nebyly přijaty na vysokou školu z důvodu „špatného“ třídního původu či náboženského vyznání. Aktivním odbojářům, kteří se účastnili přímo ozbrojeného odporu proti komunistickému režimu, pak zákon přiznává postavení válečného veterána [2] (za splnění podmínky státního občanství České republiky).

Celý proces začíná žádostí a končí vydáním osvědčení účastníka odboje a odporu proti komunismu, na něž je navázána výplata jednorázového peněžitého příspěvku (znovu za splnění podmínky státního občanství) – žijící odbojář dostane příspěvek 100 000 Kč, poloviční částka pak může být přiznána jeho manželovi či manželce, nikoliv již potomkům.

Samotný proces, který vede k vydání osvědčení, probíhá jako správní řízení vedené Odborem pro válečné veterány Ministerstva obrany. Tento proces zahrnuje aktivní dotazování a shromažďování důkazních materiálů z různých archivů (Archiv bezpečnostních složek, Národní archiv, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu atd.), především rozsudků a jiných spisových materiálů, jež se týkají žadatele. Celé řízení se tak stává složitou

Autor: Václav Zouzalík (Wikimedia Commons)

směsicí právních úkonů spojených s prací historiků, která zahrnuje třídění materiálů komunistických archivů a prokazování mnohdy komplikovaných historických a právních procesů. Výsledkem je nakonec vydání osvědčení o účasti ve třetím odboji nebo zamítnutí žádosti.

Problém komunistické minulosti je v České republice stále palčivým tématem, které budí vášně v celé společnosti. Přeci jen, období nesvobody je stále v živé paměti většiny Čechů. Proto je nový zákon důležitou odpovědí demokratického státu na protikomunistické aktivity jeho občanů. To, že se stát postará o aktivní bojovníky proti nedemokratickému režimu je jednou z částí vyrovnání se s minulostí. Druhá část, která v sobě nese potrestání zločinů komunismu, zůstává stále na mrtvém bodě. Ač proběhlo několik soudních řízení s bývalými komunistickými zločinci [3], celkové pojmenování a potrestání viníků je zatím v nedohlednu. Tímto zákonem se lidem, kteří pro svobodu a demokracii nasazovali své životy, konečně po více než dvaceti letech dostává uznání za to, co pro Českou republiku vykonali.

(Autor děkuje Odboru pro válečné veterány Ministerstva obrany za pomoc při tvorbě článku)

Poznámka

[1] Zákon č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu.

[2] Podle zákona č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech.

[3] Například soudní proces s Ludmilou Brožovou – Polednovou, prokurátorkou v soudním procesu s Miladou Horákovou, která byla odsouzena za podíl na justiční vraždě.

Ústavní soud k poskytování provozních a lokalizačních údajů pro účely trestního řízení

Václav Krajňanský

Podruhé v poměrně krátkém období se Ústavní soud věnoval tématu využívání dat komunikačních operátorů v trestním řízení. Oproti nálezu z minulého března (Pl. ÚS 24/10), kterým byla zrušena povinnost operátorů uchovávat řadu údajů o chování svých uživatelů až po dobu 3 měsíců, došlo tentokrát na vyškrtnutí jednoho z paragrafů přímo z trestního řádu.

Aktuální rozhodnutí Pl. ÚS 24/11 dává za pravdu návrhu na zrušení § 88a zákona trestního řádu podanému Obvodním soudem pro Prahu 6. Ten shledal, že zmíněné ustanovení, které umožňuje buďto státnímu zástupci nebo policii pro účely trestních řízení žádat s povolením soudu operátory o tzv. provozní a lokalizační údaje, je příliš benevolentní. Policii se podle něj doposud nabízel velký prostor pro jeho zneužití.

Provozními a lokalizačními údaji se rozumí citlivá data, pomocí nichž je možné sledovat pohyb volajícího nebo kontaktované osoby. Přílišná benevolence byla konstatována s ohledem na skutečnost, že napadený paragraf neposkytuje dostatečné záruky ochrany práva na soukromí v podobě práva na informační sebeurčení.

Ustanovení § 88a trestního řádu obsahuje úplnou právní úpravu přístupu k citlivým údajům o uskutečněném telekomunikačním provozu. Přístup podmiňuje pouze tím, že zpřístupněné údaje mají objasnit skutečnosti důležité pro trestní řízení. O povolení rozhoduje sice soud, ale zcela absentuje bližší úprava toho, jak může být s poskytnutými údaji dále nakládáno, nebo pro vyšetřování jak závažných trestných činů je možné tato data poskytovat. Podle ÚS neexistují dostatečné záruky zohlednění principu proporcionality při zásahu do základního práva na soukromí s ohledem na jeho účel. Samotná soudní kontrola tento nedostatek nedokáže odstranit.

Případy zneužití napadeného paragrafu již byly zaznamenány, zneužitelnost tedy nezůstává pouze v úrovni hypotetické. V nedávné době se například objevila kauza severočeského policisty, který nechal sledovat data o telefonních hovorech řady významných lidí včetně předsedy ÚS Pavla Rychetského či osob pohybujících se ve vysoké politice.

Závěrem dodejme, že Ústavní soud dává parlamentu čas přijmout adekvátní náhradu tím, že odkládá účinnost derogačního výroku do konce září. Od začátku října tak buďto začne platit nová právní úprava, nebo policie zcela přijde o možnost tyto údaje získávat.

Zdroje

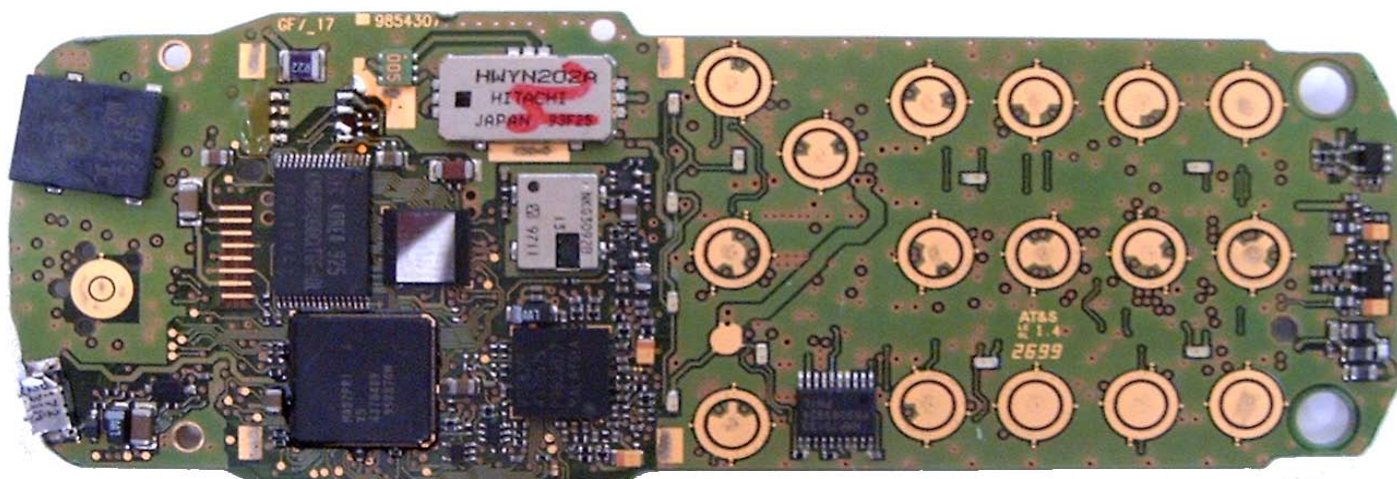
- Nález ÚS sp. zn. Pl. ÚS 42/11. Dostupné z <<http://www.concourt.cz/soubor/6113>>.

Diskriminácia študentov EU pri cestovaní do škôl v ČR odstránená

Monika Mareková

Od 1. januára 2012 Ministerstvo financií ČR odstránilo diskrimináciu pri poskytovaní žiackeho cestovného študentom prezenčného štúdia vo veku 15 až 26 rokov z ostatných členských štátov EU, ktorí študujú v Českej republike a dochádzajú verejnou vnútroštátnou dopravou z miesta bydliska do miesta sídla školy. Žiacke cestovné je upravené v cenovom výmere Ministerstva financií, ktorý pre priznanie nároku obsahoval podmienku trvalého pobytu na území Českej republiky. Ministerstvo financií pristúpilo k tejto zmene na základe odporúčenia verejného ochrancu práv, na ktorého sa obrátila slovenská študentka, a predchádzajúci cenový výmer nahradilo novým, ktorý už túto podmienku neobsahuje.

Podmienka trvalého pobytu na území Českej republiky zakladala nepriamu diskrimináciu z dôvodu štátnej príslušnosti, ktorá je zakázaná v článku 18 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej len „ZFEU“). Jej zavedením boli totiž nepriamo znevýhodňovaní študenti z ostatných členských krajín EU, keďže väčšina z nich nemá na

území České republiky zriadený trvalý pobyt. Ministerstvo financií v odpovediach na predchádzajúce sťažnosti argumentovalo tým, že žiacke cestovné je dorovnávané z verejných prostriedkov, a tým ide o sociálnu dávku, ktorú štát nie je povinný poskytovať osobám bez trvalého pobytu na jeho území. Verejný ochranca práv však vo svojej správe o šetrení túto argumentáciu odmietol, keďže sa nejedná o pôžičku, štipendium, ani obdobnú dávku či podporu. Podľa ochrancu žiacke cestovné je výhoda (zľava) priznávaná v rámci poskytovania služieb. Keďže tieto zľavy sú dorovnávané z verejných prostriedkov, ide o výhodu na pomedzí dávky určenej študentom a výhody pre študentov v oblasti poskytovania služieb. Podmienka dlhodobého alebo trvalého pobytu pre priznanie sociálnej podpory môže byť v určitých prípadoch legitímna, avšak zároveň musí byť primeraná, čo v danej situácii nebola.

Ďalej bola podmienka trvalého pobytu pre priznanie nároku na žiacke cestovné v rozpore s voľným pohybom služieb, ktorý je zakotvený v článku 56 ZFEU. Ustanovenia o voľnom pohybe služieb boli bližšie rozvedené v smernici Európskeho parlamentu a Rady 2006/123/ES, z dňa 12. decembra 2006, o službách na vnútornom trhu, ktorá v článku 20 určuje, že členské štáty zaistia, aby príjemca nepodliehal diskriminačným požiadavkám na základe svojej štátnej príslušnosti alebo miesta bydliska. Táto smernica bola do českého právneho poriadku prevedená zákonom č. 222/2009 Sb., o voľnom pohybu služieb, ktorý pripúšťa možnosť stanovenia rozdielnych podmienok prístupu k službám, tie ale musia byť založené na objektívnych kritériách. Zákaz diskriminácie spotrebiteľa obsahuje napokon aj zákon č. 634/1992 Sb., o ochrane spotrebiteľa.

Použitie kritéria trvalého pobytu na území Českej republiky nediskriminovalo vo voľnom pohybe a v prístupe k službám iba občanov EU, ktorí pravidelne dochádzali z okolitých členských krajín do Českej republiky za štúdiom, ale aj občanov EU, ktorí sa usadili na území ČR, ale zatiaľ ešte nenadobudli trvalý pobyt.

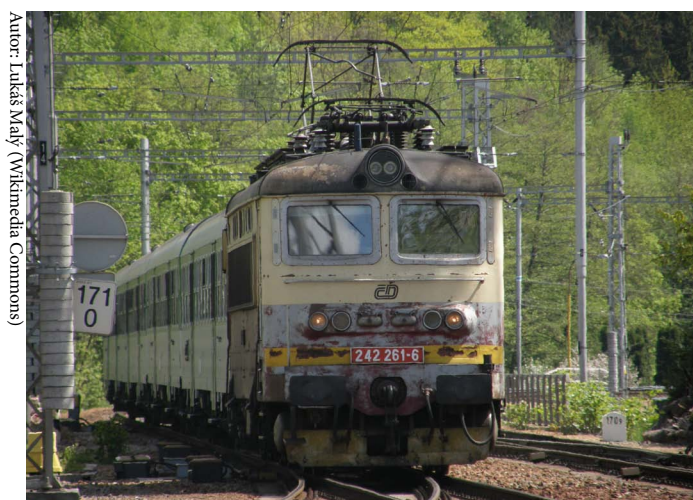
Prípád má pomerne zaujímavú genézu. Neposkytovanie žiackych zliav pri dochádzaní do škôl verejnou dopravou trápilo zahraničných študentov už veľmi dlhú dobu.

Až jedna slovenská študentka Právnickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne sa rozhodla jednať a koncom novembra 2009 sa obrátila so sťažnosťou na diskrimináciu na České dráhy a.s. Tie jej sťažnosť odmietli s tvrdením, že so stanovením podmienok pre získanie žiackeho cestovného nemajú nič spoločné, keďže tieto stanovuje Ministerstvo financií ČR vo výmere, ktorým sa vydáva zoznam tovaru s regulovanými cenami. Po neúspešnej komunikácii s Českými dráhami a.s. sa teda študentka obrátila na Ministerstvo financií, aby predmetný výmer zmenilo a odstránilo jeho rozpor s právom EU. Ministerstvo financií však jej argumentáciu odmietlo s vyjadrením, že je v plnej kompetencii štátu, aby sa rozhodol aké druhy podpôr poskytne študentom s trvalým pobytom na území Českej republiky. Po týchto nezdarených pokusoch o riešenie problému mimosúdnou cestou sa študentka rozhodla obrátiť na Najvyšší správny súd (ďalej len „NSS“) s návrhom na zrušenie časti cenového výmeru ako opatrenia obecnej povahy pre rozpor s právom EU a českými zákonmi. NSS jej návrh odmietol uznesením sp. zn. 2 Ao 3/2010 zo dňa 6. augusta 2010, v ktorom dospel k záveru, že cenový výmer nie je opatrením obecnej povahy. Študentkin návrh bol uznesením síce odmietnutý, ale vďaka nemu vznikol jeden z najkomplexnejších prehľadov judikatúry k opatreniu obecnej povahy. Zároveň však nad rámec uznesenia NSS poznamenal, že niektoré námietky proti obsahu napadnutého cenového výmeru považoval za pádne. Študentka sa ďalej obrátila na Ústavný súd so sťažnosťou na porušenie práva na spravodlivý proces v dôsledku odmietnutia jej návrhu NSS, ale ten jej sťažnosť uznesením IV.ÚS 2925/10 zo dňa 30. marca 2011 taktiež odmietol. Preto sa obrátila na verejného ochrancu práv so žiadosťou, aby využil svoje oprávnenie navrhnúť Ústavnému súdu zrušenie časti podzákonného právneho predpisu. Ten jej žiadosť preskúmal a rozhodol sa využiť svojho zvláštneho oprávnenia a odporučil zmeniť cenový výmer Ministerstva financií tak, aby bol uvedený do súladu s právom EU. Minister financií napokon súhlasil s odporúčením a vydal nový cenový výmer bez podmienky trvalého pobytu na území ČR. Boj Dávida s Goliášom našiel svoj šťastný koniec.

A na záver nezostáva nič iné ako odhaliť tajomstvo, že onou slovenskou študentkou nie je nikto iný ako autorka tohto článku.

Zdroje

- Veřejný ochránce práv. Na žakovské jízdné mají nyní nárok všichni žáci a studenti, 25. januára 2012, <<http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2012/na-zakovske-jizdne-maji-nyni-narok-vsichni-zaci-a-studenti/>>.
- Veřejný ochránce práv. Sp. zn.: 114/2011/DIS/JKV. Zpráva o šetření: trvalý pobyt na území České republiky jako podmínka pro přiznání žakovského jízdného, <http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Kauzy/zbozi_a_sluzby/Trvaly_pobyt_na_uzemi_Ceske_republiky_jako_podminka_pro_priznani_zakovskeho_jizdneho.pdf>.

Autor: Lukáš Malý (Wikimedia Commons)

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Linda Janků - Lubomír Majerčík - Hubert Smekal

Vnitrostátní právo

- Bok, J. – Jemelík, Z.: O potřebě vynucování odpovědnosti a nápravy přehmatů. *Trestní právo* 1/2012.
- Černý, P.: Omezení volebního práva Ústavním soudem. *Právní rozhledy* 2/2012.
- Hrubala, J.: Súdne príkazy a rozhodnutia „sui generis“, zasahujúce do súkromia - potenciálne pochybenia a potenciálne následky. *Justičná revue* 10/2011.
- Ludvík, D. - Podivínová, M.: Meze soudní ochrany člena spolku proti rozhodnutí spolkového orgánu. *Jurisprudence* 1/2012.
- Mates, P.: Právo na informace a ochrana osobních údajů. *Jurisprudence* 1/2012.
- Perhács, Z.: Oprávnenie a realizácia práva nazerat do trestných spisov. *Justičná revue* 12/2011.
- Podhrázký, M.: Nejvyšší správní soud: Soudní přezkum rozkazu velitele vojenského útvaru. *Právní fórum* 1/2012.
- Syllová, J.: K nálezům Ústavního soudu týkajícím se legislativní nouze. *Časopis pro právní vědu a praxi* 3/2011.
- Šimala, M.: Otázka zrušenia rozhodnutia o amnestii ústavným zákonom. *Justičná revue* 11/2011.
- Vlastník, J.: Právo na spravedlivý rozhodčí proces? *Právní rozhledy* 1/2012.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Klimek, L.: Boj proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii: minulost, současnost a (očkávaná) budoucnost v legislativě EÚ. *Trestní právo* 1/2012.
- Klimek, L.: Európsky ochranný príkaz: vývoj trestného práva v oblasti ochrany obětí trestných činů. *Justičná revue* 10/2011
- Ondřejek, P.: Princip proporcionality a další modely řešení kolizí základních práv. *Jurisprudence* 1/2012.

- Pospíšil, I.: Ozbrojené konflikty v judikatuře mezinárodních lidskoprávních institucí a soudů. *Časopis pro právní vědu a praxi* 3/2011.
- Stránský, J.: Právo agenturních zaměstnanců na rovné zacházení pod zorným úhlem evropské směrnice. *Časopis pro právní vědu a praxi* 3/2011.

Politologie a mezinárodní vztahy

- Bartoš F.: Openness of the public to right-wing extremism and social distance to minorities. *Slovenská politologická revue*, 1/2012.
- Blinky J.: Severokorejští uprchlíci a jejich cesta za štěstím. *Mezinárodní politika* 1/2012.
- Novotný L.: Zakázat, či nezakázat? Německá diskuse o zrušení pravicové extremistické strany NPD. *Mezinárodní politika* 1/2012.
- Smekal H.: Youngs, R.: „The European Union and Democracy Promotion: A Critical Global Assessment“ (recenze). *Mezinárodní vztahy* 4/2011.

Rozsudky Evropského soudu pro lidská práva

- Boučková, P.: Česká republika v judikatuře ESLP v letech 1993-2011. *Jurisprudence* 7-8/2011.
- Boučková, P.: Na okrajích stránek Evropské úmluvy: Uvážení a konsensus států v současné judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *Jurisprudence* 1/2012.
- Pirošíková, M.: Aktuálne rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva, týkajúce sa práva na ochranu majetku. *Justičná revue* 10/2011.
- Následující z Přehledu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, 1/2012:
  - Věc Bah proti Spojenému království
  - Věc Graziani-Weiss proti Rakousku
  - Věc Stasi proti Francii
  - Věc Stojkovic proti Francii a Belgii
  - Věc V.C. proti Slovensku, komentář Matiaško, M.
  - Věc Al-Skeini a ostatní proti Spojenému království, komentář Kopalová, M.

Lidská práva online

Blog Centra pro lidská práva a demokratizaci

www.lidskapravaonline.blogspot.com

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity (IIPS) je nezávislým vědeckým pracovištěm, které se od svého založení v roce 1990 zaměřuje na studium problematiky politického, sociálního, ekonomického a právního vývoje společnosti. IIPS se aktivně podílí na veřejné diskusi pořádáním konferencí, výzkumem či vydáváním publikací.

Aktuality z Centra pro lidská práva

Členka Centra pro lidská práva **Monika Mareková** vystoupila na konferenci *Commemorating Human Rights Day 2011: How Far Have We Progressed?*, která se konala 8. až 10. prosince 2011 v britském House of Parliament v Londýně. Konferenci pořádala organizace Universal Peace Federation ve spolupráci s Women's Federation for World Peace. Monika Mareková promluvila z pozice slovenské mládežnické delegátky pro 66. Valné shromáždění OSN o právech mládeže v panelu Real Rights: How Will We Make Dignity a Reality? Na konferenci mimo jiných vystoupil také člen britského parlamentu Rt. Hon. Tom Brake, profesor Lord Bhikhu Parekh nebo bývalá generální prokurátorka Velké Británie (2007-10) Rt. Hon. Patricia Janet, Baroness Scotland of Asthal QC.

Miroslav Knob publikoval v čísle 12/2011 časopisu Zdravotnictví a právo článek s názvem „Diskriminace homosexuálních dárců krve“, který kriticky pojednává o zavedené praxi transplantačních středisek vylučovat dárce krve a krevních derivátů na základě jejich sexuální orientace.

Lukáš Hoder publikoval v časopise *European Security* (č. 4/2011) u prestižního nakladatelství Routledge recenzi na knihu editorů Matthiase Schulze a Thomase A. Schwartze s názvem „The strained alliance: US-European relations from Nixon to Carter“ (Cambridge: Cambridge UP, 2010).

Hubert Smekal vystoupil jako diskutant při prezentaci nové knihy doc. Šárky Waisové „Tíha

volby – Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy“. Akce v pražském Ústavu mezinárodních vztahů se 18. ledna 2012 mimo autorky zúčastnili jako komentátoři také velvyslanec Tomáš Pšross a ředitelka Diplomatické akademie MZV Věra Jeřábková.

EurActiv.sk, slovenská verze bruselského serveru www.EurActiv.com, přetiskl esej členky Centra pro lidská práva **Moniky Marekové**, která ji dopomohla k vítězství v souboji o post slovenské mládežnické delegátky pro 66. Valné shromáždění OSN. Eсей *Dievčatá a mladé ženy* se zabývá specifickým dopadem ozbrojených konfliktů na děvčata a mladé ženy, které hrají velice důležitou roli v obnovení společnosti po skončení konfliktu.

Hubert Smekal publikoval v čísle 4/2011 časopisu *Mezinárodní vztahy* recenzi na knihu editora Richarda Youngse s názvem „The European Union and Democracy Promotion: A Critical Global Assessment“ (Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2010).

